

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı

**TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜYESİ OLMASININ TÜRK TURİZMİNE
SAĞLAYACAĞI FAYDALAR KONUSUNDA SEYAHAT ACENTASI
ÇALIŞANLARININ DÜŞÜNCELERİ**

Ferhat KURU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2005

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı

**TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜYESİ OLMASININ TÜRK TURİZMİNE
SAĞLAYACAĞI FAYDALAR KONUSUNDA SEYAHAT ACENTASI
ÇALIŞANLARININ DÜŞÜNCELERİ**

Ferhat KURU

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa TEPECİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2005

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____

Yrd. Doç. Dr. Mustafa TEPECİ

(Danışman)

Üye _____

Yrd. Doç. Dr. A. Kadir ÇORBACI

Üye _____

Yrd. Doç. Dr. Kamil UNUR

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL

Enstitü Müdürü

.../ ... /2005

ÖNSÖZ

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği süreci, Türkiye için olduğu kadar, tüm Avrupa hatta Orta Asya ülkeleri için de önemli ve sonu dikkatle beklenen bir yolculuktur. Bu sürecin doğuracağı olumlu (yada olumsuz) sonuç bir çok ülkeyi ilgilendirmektedir. Avrupa Birliği üyeliğinin Türkiye 'ye etkileri gibi önemli, dikkat çekici ve derin bir konu hakkında politikacı, yazar, araştırmacı, konu ile ilgilenen birçok kişi ve kurumun farklı öngörü, tahmin ve beklentileri vardır. Bu öngörü ve tahminlerin yöneltildiği birçok konudan biri de turizmdir.

Turizm yapısı gereği birçok farklı değişkene bağlı olan bir sektördür. Ekonomik gelişmelerden olduğu kadar; politik, siyasal, sosyal ve hatta kültürel gelişme ve değişmelerden diğer birçok sektöre oranla en çok etkilenen iş kolu turizmdir. Dolayısı ile bu önemli konuda ne kadar soru sorulsa, ne kadar cevap verilse ve ne kadar yorum yapılsa da turizmle ilgili acabaların birkısmı sürekli araştırılmayı beklemektedir.

Bu sorulardan biri de; “Acaba AB üyeliğinin Türk turizmine sağlayacağı faydalar neler olabilir?” dir. Bu konuda da birçok fikir ve sektörün önde gelen kurum ve kuruluşlarından, turizm ile ilgilenen akademisyenlere ve gazetecilere kadar, bu soruya cevap vermiş ve vermekte olanlar vardır.

Bu araştırmada, seyahat acentası çalışanlarının Türkiye'nin AB üyeliğine destek verip vermedikleri ve üyeliğin Türk turizmine sağlayacağı faydalar konusundaki görüşleri saptanmıştır. Bu amaçla İstanbul'da faaliyet göstermekte olan seyahat acentalarından 305 birimlik bir örneklem belirlenmiş ve çalışma bu grup üzerinde yapılmıştır. Çalışma alanı olarak İstanbul ilinin seçilmesinin sebebi, barındırdığı seyahat acentalarının, Türkiye'deki seyahat acentalarının toplamına göre sayı, oran ve çeşitlilik bakımından birinci sırada olmasıdır. Böylelikle örneklem hatası riski en aza indirilmiştir.

Elde edilecek sonuçlar, öncelikle turizm sektörü başta olmak üzere, Türkiye'nin AB üyeliğinden ve turizmden etkilenecek tüm sektörlerin işletmecileri ve yöneticilerine, geleceğe

dair sahip oldukları görüşlerin ve dolayısıyla yapacakları planlamaların daha rasyonel hale gelmesine hizmet edebilecektir.

Çalışmamın gerçekleşmesinde emeği bulunan başta tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa TEPECİ olmak üzere, Sayın Yrd. Doç. Dr. Teoman DUMAN'a ve tüm çalışmam boyunca desteğini eksik etmeyen sevgili aileme saygı ve şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
SUMMARY.....	iv
KISALTMALAR.....	viii
TABLOLAR.....	ix
ŞEKİLLER.....	x

BÖLÜM I- GİRİŞ

I.1. Çalışmanın Amacı.....	3
I.2. Çalışmanın Önemi.....	3
I.3. Sayıtlılar.....	7

BÖLÜM II- LİTERATÜR TARAMASI

II.1. Avrupa Birliği'nin Oluşum Süreci ve Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri.....	9
II.1.1. Avrupa Birliği'nin Oluşum Süreci.....	9
II.1.1.1. Birlik Fikri.....	9
II.1.1.2. Avrupa Birliği.....	10
II.1.1.3. Avrupa Kömür Çelik Topluluğu(AKÇT).....	13
II.1.1.4. Avrupa Ekonomik Topluluğu(AET).	14
II.1.1.5. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu(EURATOM).....	15
II.1.2. Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri.....	17
II.1.2.1. Ankara Antlaşması ve Katma Protokol.....	vi
II.1.2.2. Gümrük Birliği.....	21
II.2. Avrupa Birliği Üyeliğinin Olası Faydaları.....	24

II.2.1. Turizmin Avrupa Birliği ve Türkiye İçin Önemi.....	24
II.2.2. Avrupa Birliği turizm Politikası ve Uyguladığı Yardımlar.....	28
II.2.3. Avrupa Birliği ve KOBİ' ler.....	30
II.2.4. Avrupa Birliği Üyeliğinin Türkiye'ye Gelen Turist Sayısına Olası Olumlu Etkileri.....	36
II.2.5. Avrupa Birliği Üyeliğinin Ardından Ortak Para Birimi Uygulaması ve EURO'nun Olası Etkileri.....	38
II.2.6. Avrupa Birliği Üyeliği ve çevrenin Korunması.....	40
II.2.7. Avrupa Birliği Üyeliğinin Kùltürler Arası Yakınlaşmaya Etkileri.....	45
II.2.8. Avrupa Birliği Üyeliğinin Eğitim Olanaklarına Olası Olumlu Etkileri.....	47
II.2.9. Avrupa Birliği Üyeliğinin Kişisel Hak ve Özgùrlùklere Olası Olumlu Etkileri.....	51
II.2.10. Avrupa Birliği Üyeliğinin Yabancı Sermaye Artışına Etkisi.....	53

BÖLÜM III- ARAşTIRMA YÖNTEMİ

III.1. Araç Geliştirme ve Pilot alışma.....	55
III.2. Araç.....	56
III.3. Örnekleme.....	59
III.4. Veri Toplama.....	vii
III.5. Veri Analizi.....	60
III.6. Araştırma Modelleri ve Hipotezler.....	61

BÖLÜM IV- ANALİZ ve BULGULAR

IV.1. Betimsel Analizler.....	65
IV.1.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerinin Betimlenmesi.....	66
IV.1.2. Diğer Değişkenlerin Betimlenmesi.....	70
IV.2. Faktörlerin Belirlenmesi.....	71
IV.3. Korelasyon Analizi.....	76
IV.4. Regresyon Analizi ve Hipotez Testleri.....	78

BÖLÜM V- SONUÇ

V.1. Araştırma Yöntemi.....	86
V. 2. Bulgular.....	87
V. 3. Sınırlılıklar.....	90
V. 4. Gelecek Araştırmalara Öneriler.....	92
KAYNAKÇA.....	93
EK. 1. Araştırma Anketi.....	99

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
AET:	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT:	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
ABD:	Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliğine Verilen Destek
ABT:	Türkiye'nin AB Üyeliğinin Ekonomik Sonuçlarının Genel Olarak Türk Turizmi Açısından Olumlu Olacağı Fikrine Verilen Destek
BF:	Bireysel Faydalar
BC-Net:	British Columbia İletişim Ağı Sistemi
EURATOM:	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
KOBİ:	Küçük ve Orta Boylu İşletmeler
SKF:	Sektörel Faydalar
SEF:	Sosyo-Ekonomik Faydalar
TİF:	Turistik İşletmecilik Açısından Faydalar
TURSAB:	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği

TABLolar

Tablo. II. 1.	Yabancı Turist Talebine Göre Ülkeler Sıralaması.....	25
Tablo. II. 2.	Turizm Pazarımızın Bölgesel Bazda Paylarındaki Gelişmeler.....	26
Tablo. II. 3.	Turizm Gelirlerinin Türk Ekonomisindeki Yeri.....	27
Tablo. II. 4.	Avrupa Birliği'nde KOBİ tanımı.....	32
Tablo. IV. 1.	Sosyo-Demografik Değişkenler.....	65
Tablo. IV. 2.	Diğer Değişkenlerin İstatistikleri.....	70
Tablo. IV. 3.	Faktörler Analizi.....	75
Tablo. IV. 4.	Değişkenler Arası Korelasyonlar.....	76
Tablo. IV. 5.	Faktörlerin Avrupa Birliği'ne Destekle Olan İlişkileri.....	78
Tablo. IV. 6.	Faktörlerin Katılım Sonuçlarıyla Olan İlişkileri.....	81

ŞEKİLLER

Şekil. III. 1. Model -1-.....	62
Şekil. III. 2. Model -2-.....	64

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Turizm karmaşık bir olaydır. Olayın ortaya çıkış sebepleri, oluşumu ve etkileri dikkate alındığında karmaşıklık daha belirgin hale gelmektedir. Kişinin turizm olayına katılmasında rol oynayan sebepler büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Sebepleri ve oluşumu çok değişik kaynaklara dayanan ve yine hayatın değişik alanlarında gelişen bir olayın çok yönlü etkilerinin bulunmasını doğal karşılamak gerekir (Toskay, 1989: 51).

Tüm dünyada turizm sektörünün ülke ekonomileri içindeki yerinin büyümesinin yanında özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde turizm, iktisadi kalkınmanın lokomotif görevini üstlenmeye başlamıştır.

Özellikle endüstri devrimi ile birlikte çalışanların sayısının artması, teknolojik gelişmeler ve boş zamanın artması turizmin gelişmesine etki eden unsurlar olarak ortaya çıkmıştır (Kozak, 1997: 20).

Günümüzde dünya nüfusunun yaklaşık %10'u uluslararası turizm hareketlerine katılmaktadır. Öte yandan turizmin dünya ekonomisindeki yeri de sürekli olarak artmaktadır; yapılan araştırmalar, önümüzdeki yıllarda turizmin dünya ekonomisinin en önemli sektörlerinden birisi olacağını göstermektedir (Kozak, Akoğlan, 1997: 2).

Son on yıldır Avrupa'da tur operatörlüğü sektöründe hızlı değişimler yaşanmaktadır. İşletmelerin çok büyük bir yatırım sermayesine ihtiyaçları bulunmamaktadır. Tur operatörlerinde yönetimin başarısı, sermayeden çok yönetimin sahip olduğu bilgi, beceri ve yeteneklere bağlıdır (Hacıoğlu, 1995: 68).

Seyahat acentaları dünyanın hemen her ülkesinde ve bölgesinde turizm hareketlerinin gelişmesine önemli katkılar sağlamışlardır (İçöz, 2000: 3).

Avrupa toplulukları kuruluşlarından itibaren, Avrupa Birliği'ne giden yolda gerek üye devletleri arasındaki bütünleşme, gerek uluslararası ilişkileri açısından son derece dinamik bir yapı sergilemiştir (Avrupa Birliği İle ilişkiler Genel Müdürlüğü, 2002: 1).

Uluslararası turizmdeki hızlı değişim ve rekabet sonucu, birçok Avrupalı tur operatörü turist gönderdiği her ülkede birer temsilcilik veya büro açmışlar, hatta gidilen turistik ülkelerde bile karşılama büroları kurmuşlardır. Yakın bir gelecekte Avrupa Birliği turizm işletmelerinde bütünleşme faaliyetleri daha da hız kazanacak ve Avrupa turistik tesisleri doğabilecektir (Hacıoğlu, 1995: 67).

Son dönemde turizmde küresel anlamda gelişen bu hareketliliğe seyirci kalmayan Avrupa Birliği'nde, 1982 den bu yana çeşitli konseyler ve faaliyet grupları oluşturarak, birlik turizm politikası ve çeşitli uygulamalar geliştirmiştir. Hizmet kalitesinden rekabet hakkının gözetilmesine, turist ve çalışan güvenliğinden çevresel ve kültürel mirasın korunmasına kadar çeşitli konularda standartlar geliştirip uygulamaya sokan Birlik, turizmin her alanında kaliteyi yukarıya çekmek sureti ile birlik üye ülkelerinin ekonomilerinde turizmin katkısının artırılması hedeflemektedir.

Avrupa Birliği, uyguladığı politikalarla, hem kültürel hem de iktisadi açıdan üye ülkelerin koordinasyonlu gelişmelerini hedeflemektedir (Arı, 2002: 65).

Turizm işletmecileri yerel pazarı aşan sınır ötesi satışları geliştirebilmek için bilgi ağlarından ve veri temellerinden yararlanabilmelidir (Tekeli , 2001: 52).

I.1. Çalışmanın Amacı

Yapılan bu araştırmanın amacı, İstanbul ilinde faaliyet göstermekte olan seyahat acentası çalışanlarının, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin Türk turizmine faydaları

konusundaki düşüncelerini belirlemek, bu sebeple çalışanların Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasına destek verip vermediklerini, bunun nedenlerini, seyahat acentası çalışanlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasına dair sahip oldukları beklentileri tespit etmektir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olması, ülkedeki hemen hemen her sektörü yakından ilgilendiren ve etkileyen bir konu iken; yapısı gereği diğer birçok sektörden farklı olarak, ekonomik olduğu kadar politik, siyasi, sosyal ve bireysel birçok farklı alandaki gelişme ve değişimlerden azami ölçüde etkilenmektedir. Bu bağlamda çalışmada seyahat acentası çalışanlarının Türk turizminin geleceğine dair sahip oldukları fikir ve beklentileri belirlemek, sınıflamak ve analizlere tabi tutmak suretiyle elde edilen bilgileri sektöre sunmak da amaçlanmaktadır.

1.2. Çalışmanın Önemi

Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin yaklaşık yarısını ve yabancı sermayenin de çok büyük bir kısmını oluşturan Avrupa Birliği'nde turizm alanında alınan karar ve politikalar, Türk turizmini de çok yakından ilgilendirmektedir. Çünkü Türkiye'nin Dünya turizm pazarındaki başarısı büyük ölçüde Avrupa pazarındaki başarısına bağlıdır. Avrupa Birliği'ni oluşturan, özellikle İspanya, İtalya ve Fransa gibi ülkelerin uluslar arası turizm pazarındaki ağırlığı birlik içi bütünleşme sayesinde sürekli olarak artmaktadır (Avcıkurt, 1997: 15).

Toplumsal refahın ve yüksek hayat standardının öncelikli kuralı gelişmiş bir ülke ekonomisidir. Bir ülkede faaliyet göstermekte olan farklı sektörlerin uyum içinde çalışması, o ülkenin ekonomik gelişiminin göstergesidir. Dolayısıyla herhangi bir sektördeki tıkanma diğer sektörlerde problemlerin baş göstermesine ve giderek toplumsal yapıda bir takım bozukluklara yol açacaktır.

Günümüzde dış turizmin çok yaygınlaşması turizmin ödemeler bilançosu üzerindeki etkisini her zamankinden daha önemli hale getirmiştir (Toskay, 1989: 56).

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine girmesiyle turizm sektörü bu politikalardan direkt etkilenecektir. Bu konuda bürokratlardan araştırmacılara, yazarlardan akademisyenlere kadar birçok kişinin farklı fikirleri vardır. Bazıları Avrupa Birliği üyeliğinin Türk turizmini geliştireceğini savunurken bazıları da yerli girişimin piyasadan silinme tehlikesi ile karşı karşıya kalacağını düşünmektedir.

Bir ülkenin turizm plan ve politikalarının hazırlanmasında özellikle dikkate alınacak hususlar vardır. Bunlar ülkenin ekonomik ve sosyal yapısı ve gelişme düzeyidir (Olalı, 1990: 78-79).

Bir ülkenin ekonomisinin sektörlerin uyumlu çalışmasından oluştuğunu göz önünde bulunduracak olursak, turizm sektöründe çalışmakta olanların Avrupa Birliği üyeliği sonrası Türk turizmine dair düşünceleri, Avrupa Birliği üyeliği sonrası Türkiye ekonomisi ile doğrudan ilgilidir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasının hemen her sektörde olduğu gibi turizm sektöründe de önemli yapısal değişimlere yol açacağı, bu değişimlerin bazılarının olumlu yönde bazılarının ise olumsuz yönde gerçekleşeceği gibi birçok farklı görüş ortaya atılmıştır ve hala bu konuda çeşitli görüşler beyan edilmeye devam ediliyor.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasının ardından Türkiye turizmine dair sahip olunan olumlu yada olumsuz beklentiler konusunda çeşitli yorumlar, çalışmalar ve sonuçlar vardır.

Literatüre bakıldığında bu tip ürünler genellikle halihazırda varolan ekonomik ve siyasal ilişkilerin durumuna, kişisel deneyim ve öngörülerin eklenmesi ile varılan sonuçlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu konuda yapılmış bilimsel araştırmaların sayısı, konunun güncelliği ve önemi göz önünde tutulursa neredeyse yok denecek kadar yetersizdir. Diğer taraftan bu önemli konuda

elde edilebilecek bilgilerin en geçerli ve geleceğe dair yapılacak planlama ve yapılandırmalar için dayanak noktası olabilecek en rasyoneli ise bizzat sektörde çalışmakta olanların görüşleridir. İsbetli politikalar ve planlar turizmde başarının anahtarıdır (Olalı, 1990: 5). Bu sebeple yapılan bu çalışmada araştırmaya konu olan örneklem, İstanbul'da faaliyet göstermekte olan seyahat acentesi çalışanları evreninden seçilmiştir.

Seyahat acentası çalışanlarının, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinin sonrasına dair sahip oldukları görüşler, Türk turizminin geleceği hakkında önemli ipuçları barındırmaktadır. Örneğin Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasının ardından Türk turizmde yapısal değişiklikler mi olacağı yoksa sadece pastanın büyüyüp, Türk turizm pazarının mı gelişeceği sorusuna en rasyonel cevabı bu katılımcılar verebilecektir.

Öyle ki diğer sektörlerde çalışmakta olanlar ve hatta makro veya mikro seviyede ekonomik yada turizm planlaması konularına yabancı olmayanların bile, bizzat bu tip faaliyetlerde bulunmakta olanlar da dahil olmak üzere, seyahat acentası çalışanlarının görüşlerine oranla daha öznel olduğu düşünülebilir.

Seyahat acentası çalışanlarının sahip oldukları beklentiler ise öncelikle yerli-yabancı turizm yatırımcıları daha sonra da turizm sektöründen etkilenecek diğer sektörler için önemli veriler olacaktır. Çünkü seyahat acentası çalışanları işleri gereği dağınık verileri kategorize etmek gibi bir işlevi yerine getirirler. Örneğin ne tip ekonomik veya siyasal gelişmelerin, turizm sektörüne yönelik olarak, çok küçük yada çok büyük, ne derece ve ne yönde etkilere sebep olduğu gibi önemli bir bilgiye ilk elden sahiptirler. Öyle ki bilerek yada bilmeyerek, planlı yada plansız olarak bu tip söz konusu etkilere yol açan kişi yada kurumların kendileri bile ortaya çıkan sonuçları seyahat acentası çalışanları kadar yakından ve güncel takip edebilmeleri pek mümkün değildir.

İstanbul barındırdığı seyahat acentalarının sayısı türü ve bu acentaların işlem hacminin toplam işlem hacmindeki oranının büyüklüğü açısından önemli bir turizm merkezidir. Bu

önemli merkezdeki seyahat acentalarında çalışmakta olan turizmcilerin Avrupa Birliği'ne bakış açıları ve beklentileri öncelikle yerli-yabancı turizm yatırımcıları daha sonra da turizm sektöründen etkilenecek diğer sektörler için önem taşımaktadır. Çünkü söz konusu bu beklentiler, yerli yada yabancı, Türkiye turizmine yönelik yatırım yapmakta yada yatırım yapmak düşüncesinde olanlar için güvenilir ve dikkate alınması gereken verilerdir.

Yapılan bu araştırmada çeşitli araştırmacı kişi yada kurumlarca, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin Türk turizmine faydaları konularında ortaya konan beklentilere turizm sektöründe çalışmakta olanların verdikleri destek de araştırılmıştır. Böylelikle bu konuda, teori ile pratik arasındaki farklar da ayrıntıları ile ortaya çıkarılmıştır.

I.3. Sayıtlılar

Yapılan çalışmada kavram kargaşasına düşmemek ve asıl araştırılmak istenen konudan uzaklaşmasını engelleyebilmek için aşağıdaki tanımlar genel geçer gerçekler olarak ele alınmış, her katılımcının bu tanımları aynı şekilde algıladığı varsayılmıştır.

Avrupa Birliği: Avrupa Birliği, ilk olarak Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg tarafından oluşturulmuş ve bugün Danimarka, Finlandiya, Fransa, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, Portekiz, Yunanistan, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya'nın da katılması ile yirmibeş üyesi sayısına ulaşan, uluslararası ticari ve siyasi ortaklık antlaşmasıdır (www.abig.org).

Turizm politikası: Bir ülkenin tüm insanlarına turizme katılarak maddi ve manevi dinlenme olanaklarını sağlamak, çevreyi koruyarak turizm ihtiyaçlarının karşılanması için gereken en uygun alt ve üst-yapıyı kurmak amacıyla kamu yönetiminin turizm alanına müdahalesidir (Olalı, 1990: 30).

Çalışmanın uygulanması amacı ile evrenden alınacak örneklem grubunun tüm evreni temsil ettiği varsayılmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılacak, geliştirilen anket formu, birebir görüşme yolu ile İstanbul'da faaliyet göstermekte olan seyahat acentaları üzerinde uygulanacaktır. Söz konusu anket formu seyahat acentası çalışanlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğine dair sahip oldukları düşünce ve beklentiler ile katılımcıların kişisel ve demografik özelliklerini araştırmaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

Anketi dolduran katılımcıların herhangi bir çekince sebebiyle gerçek düşüncelerini verdikleri cevaplara tam olarak yansıtamamalarına mahal vermemek için anket formunda hiçbir katılımcıdan isim alınmamış ayrıca buna ek olarak anketlere araştırmacı dışında hiç kimsenin ulaşamayacağı garantisini de verilmiştir. Tüm bunların ardından katılımcıların anketleri tüm içtenlikleri, iyi niyetleri ve özgür iradeleriyle doldurdukları kabul edilmektedir.

II. BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

II.1. Avrupa Birliği'nin Oluşum Süreci ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri

Bu bölümde Avrupa'da bir birlik kurma fikrinin doğuşundan, bugünkü modern Avrupa Birliği oluşumuna kadar olan süreci ve Türkiye'nin birlik içinde yer alma çabasının tarihsel gelişimi anlatılacaktır.

II.1.1. Avrupa Birliği'nin Oluşum Süreci

II.1.1.1. Birlik Fikri

Avrupa'da birlik kurulması geçen yüzyıllarda birçok düşünür, sanatkar ve devlet adamı tarafından benimsenmiş ve gerçekleştirilmeye çalışılmış ancak, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ciddi olarak ortaya çıkmıştır (Özsoy, 2002: 65).

Felsefeden uluslararası entegrasyona kadar, birlik kavramının literatürde son derece geniş bir kullanım alanı vardır. Bugüne kadar *Ekonomik Birlik* (Economic Union), *Siyasi Birlik* (Political Union), *Askeri Birlik* (Military Union), *Federal Birlik* (Federal Union),

Konfederal Birlik (Confederal Union), *Uluslar üstü Birlik* (Supranational Union) gibi çok sayıda birlik kavramı ortaya atılmıştır (Bozkurt, 2001: 24).

Bu kavramların her biri sözlük karşılığı “bazı spesifik amaçlar için ulusları, devletleri, siyasal partileri v.s. grup halinde bir araya getiren yada bağlayan” kuruluş anlamına gelen “birlik” (union) kavramının özel bir şeklini ifade etmektedir; aralarında anlam bakımından önemli farklar olduğu kadar, birçok noktada benzerlikler mevcuttur. Her biri farklı şekillerde de olsa, farklı ülkelerin yada sektörlerin bir araya gelerek işbirliğini (veya bütünleşmeyi) giderek geliştirmeleri (veya gerçekleştirmeleri) anlamına gelmektedir (Bozkurt, 2001: 24).

Günümüzde aşama aşama yürürlüğe konulmaya çalışılan “*Avrupa Bütünleşmesi*” hareketinin kökenleri ve bu yolda yapılan düşünsel plandaki çalışmalar XIII. ve XIV. Yüzyıllara kadar inmektedir. Gerçekten bu yıllarda kimi düşünürler, yazarlar, bilim ve siyaset adamları, birbiri ile kıyasıya savaşan krallıkları, siyasi planda bir araya getirecek ve Avrupa Kıtası’nda kalıcı bir barışı sağlayacak çabalar içine girmişler ve amatör planda bazı örgüt planları geliştirmişlerdir (T.C. Merkez Bankası, 1995: 13).

II.1.1.2. Avrupa Birliği

Yirminci yüzyılda iki dünya savaşı yaşayan Avrupa’nın büyük devletleri, son savaştan sonra Avrupa kıtasında bütünlüğü sağlamanın kaçınılmaz bir sorumluluk olduğunu gördüler. Önce aralarında ekonomik işbirliğini geliştirip, ortak ekonomik çıkarlar üzerine oturtulmuş ve bu ortak ekonomik çıkarların lokomotif rolü üstleneceği bir ekonomik bütünleşme modelini tercih ettiler (Manisalı, 2003: 47).

Avrupa Birliği, II. Dünya Savaşı’ndan sonra büyük bir yıkıma uğrayan Avrupa’da, barışın ve bölgesel istikrarın yeniden sağlanması ve ekonomik yeniden yapılanma amacıyla oluşturulan bir ülkeler topluluğudur. 1958 yılında altı kurucu ülke; Belçika, Fransa, Hollanda, Almanya, İtalya ve Lüksemburg tarafından kurulan Avrupa Birliği, önceleri sadece ekonomik

bir birlik idi. Ancak yıllar içinde sanayi, tarım, ticaret, maliye, vergiler gibi politikaları ortak kurumlar tarafından yönetilen, tek para birimi Euro'nun kullanıldığı ve üye ülkeler arasında iç sınırların kaldırıldığı büyük bir süper güce dönüştü (Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2003: 4)

Topluluğun çalışmaları, başlangıçta altı kurucu üyesi arasında bir kömür ve çelik ortak pazarı kurulmasıyla sınırlıydı. Savaş ertesindeki o günlerde savaşın galip ve mağluplarını, eşitler olarak işbirliğinde bulunabilecekleri bir kurumsal yapı içinde bir araya getiren Topluluk, temelde barışı güvence altına almanın bir aracı olarak algılanıyordu (www.euturkey.org.tr).

Avrupa Topluluklarının kuruluşundan itibaren göstermiş oldukları başarılı gelişim başlangıçta Avrupa Topluluğu (AT)'na girmek istemeyen ülkelerin, daha sonra topluluğa üyelik başvurusunda bulunmalarına yol açmıştır (www.abig.org.tr).

Bilindiği gibi İngiltere ikinci dünya savaşından sonra diğer batı Avrupa ülkelerine göre daha iyi bir ekonomik-mali pozisyonda bulunması nedeniyle, Avrupa Topluluğu'nun oluşumunda görev almamıştır. Ancak daha sonra Avrupa entegrasyonundaki gelişmeleri gözleyen İngiltere, Avrupa Topluluğuna üyelik için girişimlerde bulunmuştur. İngiltere ilk üyelik başvurusunu 1961 yılında yapar. Fransa başvurusu veto eder. 1967'de yapılan ikinci başvurusu da Fransa tarafından veto edilen İngiltere, sonuçta topluluğa giriş sözleşmesini ancak 1972 yılında imzalanır ve 1973'de yürürlüğe girer (Canbolat, 2002: 215).

Her Avrupa ülkesine Topluluğa üyelik başvurusu hakkı tanıyan Roma Anlaşmasının 237. maddesine istinaden, Yunanistan, İspanya ve Portekiz üyelik başvurusu yapmışlar ve Yunanistan 1 Ocak 1981, Portekiz ve İspanya ise 1 Ocak 1986 'da üye olmuşlardır (Canbolat, 2002: 215).

Böylelikle başlangıçta “*Altılar*” adı verilen kurucu üyelerce kurulan AT, yeni katılımlarla genişlemiş, 1986’da üye sayısı itibariyle “*Onikiler*” adıyla anılan bir grup haline gelmiştir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 1978: 2).

Son olarak 1 Mayıs 2004 tarihinde yaşanan genişleme ile AB'ye üye ülkelerin sayısı 25 oldu. 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliği 'ne üye olan ülkeler şunlardır: Kıbrıs, Malta, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Slovenya, Slovakya (www.deltur.cec.eu).

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuran Paris Antlaşması (1951), Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu (Euratom) kuran Roma Antlaşmaları (1957), Avrupa Tek Senedi (1986) ve Maastricht Avrupa Birliği Antlaşması (1992), üye devletleri egemen Devletler arasındaki geleneksel anlaşmalardan daha sıkı bir biçimde birbirine bağlayan Avrupa Birliği 'nin hukuki temellerini meydana getirir (T.C. Merkez Bankası, 1995: 13).

Avrupa Birliği, ekonomik kaygılardan çok birtakım uluslar arası değerlerden yola çıkan bir birliktir. Dolayısıyla Birliğe katılmak isteyen ülkelere de Avrupa Birliği'ni oluşturan temel değerler olan sürekli barışın sağlanması, eşitlik, özgürlük, insan hakları, azınlık hakları ve temel haklara saygı gibi ilkelere uymaları istenir (AB Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2003: 4).

Ayrıca Avrupa Birliği'nin kurallarına ve müktesebat dediğimiz mevzuatına uyum sağlaması ve yasal birtakım değişiklikler yapması da beklenir. Avrupa Birliği'ne üye olmak isteyen bir ülkenin uyması gereken temel kriterler, 1993 de belirlenmiş olan *Kopenhag Kriterleri* dediğimiz kriterlerdir. Bunlar üç ana başlık altında sınıflandırılır;

1.Siyasi Kriterler

Aday ülke; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıklara saygı ve azınlıkların korunması gibi konuların güvence altına alındığı, istikrarlı bir kurumsal yapıya sahip olmalıdır.

2.Ekonomik Kriterler

Aday ülke; işleyen bir piyasa ekonomisi ve AB içinde rekabetçi baskı ve piyasa güçleri ile başa çıkabilme kapasitesine sahip olmalıdır.

3.Topluluk Müktesebatının Kabulü

Aday ülke; siyasi , ekonomik ve parasal birlik amaçlarına uyum dahil olmak üzere, AB mevzuatını üstlenebilme ve uygulayabilme kapasitesine sahip olmalıdır (AB Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2003: 4).

Avrupa Birliği, birden ortaya çıkmış bir gelişme değildir. Tersine, Birliğin oluşumu oldukça uzun bir geçmişe sahiptir ve buna öncülük eden çeşitli kuruluşlar vardır (Avcıkurt, 1997: 4).

Avrupa toplulukları üç temel anlaşma ile kurulmuştur. Bunlar:

- 1.*Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu* 'nu Kuran 18.4.1951 tarihli *Paris* Antlaşması,
- 2.*Avrupa Ekonomik Topluluğu* 'nu kuran 25.3.1957 tarihli *Roma* Antlaşması,
- 3.*Avrupa Atom Enerjisi topluluğu*'nu kuran *Roma* Antlaşması (Günüğur, 1995: 71).

Bu topluluğun temelini, II. Dünya Savaşı sonrasında sanayi açısından özellikle önem kazanan iki temel hammadde olan kömür ve çelik sektörünü güçlendirmek amacıyla 1951'de kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu oluşturmaktadır (www.deltur.cec.eu).

II.1.1.3. Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT)

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulması yönündeki ilk girişim, 9 Mayıs 1950 tarihinde Fransız Dışişleri Bakanı Robert SCHUMAN'dan gelmiş ve Avrupa ülkelerine

yapılan çağrıda, savaş sanayinin ana maddeleri olan kömür ve çeliğin üretim ve kullanımının uluslar üstü bir organın sorumluluğunda yönetilmesi öngörülmüştür (T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı, 1999: 10).

Netice olarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu 1951 yılında Paris Antlaşması ile kurulmuştur (Memiş, 1998: 84). 1951' de Fransa, Almanya, İtalya , Belçika, Lüksemburg ve Hollanda Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu kuran antlaşmayı imzaladılar (Özsoy, 2002: 65).

Avrupa'da iş birliğinin ötesine geçen en sıkı birlik olan AKÇT'nin amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

- Daha rasyonel üretim ve dağılımı sağlamak,
- Üye altı ülkenin, kömür ve çelik piyasalarını tek piyasa haline getirmek yani kömür ve çeliği birleştirmek,
- Verimi artırmak, maliyetleri düşürmek,
- Kömür ve çelik üretim-tüketimini uluslararası bir organın denetimine bırakmak
- Ülkeler arası barışı sağlamak,
- Kömür ve Çelik Birliği gibi, Avrupa 'da diğer birçok alanda yeni birliklerin kuruluşuna gitmek (Bozkurt, 2001: 62-63).

II.1.1.4. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)

Avrupa ekonomik topluluğu, 1957 yılında altı batı Avrupa devleti Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksembourg ve İtalya arasında imzalanan *Roma Antlaşması* ile kurulmuştur. AET'ye hukuken ve fiilen uluslar arası bir kuruluş olma niteliğini kazandıran bu anlaşma, 1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe girmiştir (T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı, 1999: 10).

AET'nin nihai hedefi Avrupa'nın siyasal bütünlüğe ulaşmasıdır. Bu hedefe varmak için öngörülen ekonomik dengeyi sağlamak üzere, ilk araç olarak üye ülkeler arasında

malların, hizmetlerin, sermayenin ve emeğin serbestçe dolaştığı bir ortak pazar ve gümrük birliği kurulması öngörülmüştür. Roma Antlaşmasının 2. maddesinde AET'nin hedefi "Topluluğun görevi, ortak pazarın kurulması ve üye ülkelerin ekonomik politikalarının giderek yaklaştırılması suretiyle, Topluluğun bütünü içinde ekonomik etkinliklerin uyumlu olarak gelişmesini, sürekli ve dengeli bir yayılmayı, artan bir istikrarı, yaşam düzeyinin hızla yükseltilmesini ve birleştirdiği devletler arasında daha sıkı ilişkileri gerçekleştirmektir" şeklinde özetlenmiştir (T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı, 1999: 10).

II.1.1.5. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM)

1957' de kömür ve çeliğin yanı sıra diğer sektörlerde de ekonomi birliği kurma amacıyla Roma anlaşmasını imzalayan ülkeler, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve ilk olarak *Ortak Pazar* daha sonra *Avrupa Topluluğu* diye anılan *Avrupa Ekonomik Topluluğunu* kurdular (Özsoy, 2002: 65).

Paris anlaşmasını imzalayan altı ülke arasında AKÇT ile sınırlı bir alanda başlatılan bütünleşme çabalarını çeşitli alanlara yaygınlaştırma girişimleri kapsamında, öncelikle, Avrupa genelinde siyasi alanda bir bütünleşme gerçekleştirme yoluna gidilmiştir. Ancak, 1952 yılında Avrupa Savunma Topluluğu ve 1953 yılında Avrupa Siyasal Topluluğu olarak somutlaşan dış politika ve savunma politikası alanlarındaki bütünleşme girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanması neticesinde, ekonomik entegrasyona ulaşılamayacağı şeklindeki görüş ortaya çıkmış ve bu doğrultuda ekonomik entegrasyon çabaları yoğunluk kazanmıştır (T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı, 1999: 11).

Bunun üzerine, Messina'da 1-2 Haziran 1955 tarihlerinde düzenlenen konferansta iki yeni Avrupa Topluluğunun kurulmasına kararlaştırılmıştır. Uzun süren görüşmeler ve teknik çalışmalardan sonra 25 Mart 1957 tarihinde bu kez Roma da imzalanan antlaşmalar ile *AET* ve *EURATOM* kurulmuştur. EURATOM'un amacı, atom enerjisinin barışçı amaçlarla

kullanımını geliştirmektedir. Antlaşmanın 1. maddesi çerçevesinde *EURATOM*'un temel hedefi, nükleer endüstrinin süratle kurulması ve gelişmesi için gerekli şartların gerçekteştirilmesi yolu ile üye ülkelerin hayat seviyelerinin yükseltilmesi ve diğer ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi olarak özetlenmektedir (T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı, 1999: 11).

Bu topluluklar zaman içinde 1964 Brüksel Antlaşması ile birleştirilmiştir. Bu antlaşma ile örgütler *Avrupa Topluluğu* olarak adlandırılmış (Özsoy, 2002: 66),1973'de İngiltere, Danimarka ve İrlanda, 1981'de Yunanistan, onu takiben 1986 'da Portekiz ve İspanya'nın katılmasıyla sayıları 12'ye ulaşan üye ülkeler, şubat 1992'de *Maastrich* diye anılan bir antlaşma daha imzaladılar. Ve bunun neticesinde 1993'den itibaren topluluk *Avrupa Birliği* adı altında ekonomik, politik ve kültürel bir birleşmeyi başlattı (Aksoy, 1999: 32).

Avrupa Birliği, herhangi bir ulusal devlette bulunan yasama, yürütme ve yargı organlarıyla donatılmıştır. Parlamentosu vardır, ancak ulusal devletlerdeki gibi bir hükümeti yoktur. Üye ülkelerce belirlenen AB komisyonu bütçe ve yasa önerilerini hazırlar. Avrupa parlamentosu, ekonomik ve sosyal komite aracılığı ile bu önerileri inceler ve görüşlerini bildirir (Özsoy, 2002: 66).

Önerilen mevzuatın kabulü ve yürürlüğe konması yetkisi üye ülkelerin hükümetlerine mensup bankalardan oluşan AB Bakanlar Konseyi'ndedir. Üye ülkelerin devlet başkanları ve hükümet yetkililerinden oluşan AB Konseyi ise yılda iki defa toplanır ve genel politikaları belirler. Konsey, *Avrupa Zirvesi* olarak da tanımlanır (Özsoy, 2002: 66).

II.1.2. Türkiye – Avrupa Birliği İlişkileri

Bilindiği gibi Türklerle Avrupalıların karşılaşması ilk olarak cephelerde olmuştur ve Avrupalının tanıdığı Türk imajı da bu atmosfer içinde şekillenmiştir. Özellikle güç dengesinin Türkler lehine olduğu yıllarda, Türklerle Avrupalılar arasındaki bu çelişki, Avrupalıları, kilisenin öncülüğünde, Türklere karşı “Haçlı seferleri” düzenlemeye kadar götürmüştür. Bu da Avrupa Birliği düşüncesinin oluşumuna oldukça büyük katkıda bulunmuştur (Bozkurt, 2001: 311).

Cumhuriyetimizin kurulmasından bu yana, hatta daha öncesinden beri, batılılaşma ile modernleşmenin eş tutulması, özellikle ikinci Dünya Savaşından sonra Avrupa kıtasında veya onu merkez alarak kurulan siyasi ve güvenlik oluşumlarının tümüne katılmaya ülkemizi yöneltmiştir. Bu suretle Türkiye, Avrupa Konseyi, OECD ve NATO'ya girmiştir. Aynı neden, Türkiye'yi Avrupa'nın bu en iddialı entegrasyon hareketine karşı kayıtsız kalmamaya sevk etmiştir. Dolayısıyla, Avrupa ile entegrasyonun başlangıçtan itibaren ülkemiz için ekonomik olmaktan ziyade politik amaçları olduğu söylenebilir (www.mfa.gov.tr).

Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerinin çıkış noktası yıl itibari ile 1959' a kadar gitmektedir. Demokrat Parti Türkiye'de iktidardır ve Yunanistan 1959 yılının Nisan ayında Avrupa Ekonomik Topluluğuna ortak olmak için resmi başvurusunu yapmıştır. Türk dış politikasında Yunanistan'ın çok önemli bir yeri vardır. Hatta o tarihlerdeki dışişleri bakanımızın bir deyişi vardır: “Havuz boş dahi olsa, eğer Yunanistan o havuza atlıyorsa, mutlaka bizim de atlamamız lazımdır!”. Yunanistan 1959 yılının Nisan ayında havuza atlamıştır. Türkiye olarak da bir buçuk ay sonra aynı havuza atlamak durumuyla karşı karşıya kalmıştır (Günuğur, 1995: 177).

Avrupa Birliği ile Türkiye'nin ilişkilerinin neredeyse 40 yıllık bir geçmişi vardır. Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğunun 1958 yılında kurulmasından kısa bir süre sonra 1959'da Topluluğa tam üye olmak için başvurmuştur (www.mfa.gov.tr), üye adaylığı ise ancak Aralık 1999 tarihli Helsinki Zirvesi'nde kabul edilmiştir (Canbolat, 2002: 284).

II.1.2.1. Ankara Antlaşması ve Katma Protokol

Türkiye 1957’de altı Avrupa ülkesinin kurduğu Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)’na katılmak istedi. Bu istekte, Yunanistan’ın da katılma talebinde bulunacağı haberleri Ankara’da etkili oldu. Ankara, Avrupa ile ilişkilerde, Yunanistan’ın gerisinde kalmak istemiyordu (Manisalı, 2003: 74).

Türkiye’nin ortaklık başvurusu 31 Mayıs 1959’da yapılmıştır ve bu başvuru ilke olarak hemen kabul edilmiştir. Çünkü o yıllarda Avrupa Topluluğu – AET demek lazım-kendini uluslararası platformda kanıtlamak için yapılan başvurulara olumlu yanıt vermek eğilimindeydi. Sonuçta 12 Eylül 1963 tarihinde ortaklık antlaşmasının imzalandığını görüyoruz. Bu, Ortaklık Antlaşması çerçeve niteliğinde olan Ankara Antlaşmasıdır. Ankara Antlaşması, onay belgeleri tamamlandıktan sonra, 1 Aralık 1964 yılında yürürlüğe girmiştir (Günüğur, 1995: 177).

Türkiye’nin tam üyelik başvurusuna o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu tarafından verilen cevapta, Türkiye'nin kalkınma düzeyinin tam üyeliğin gereklerini yerine getirmeye yeterli olmadığı bildirilmiş ve tam üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanması önerilmişti. Söz konusu anlaşma 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır.

Ankara Anlaşmasının önsözünde Türk halkının yaşam standardının yükseltilmesi amacıyla Avrupa Ekonomik Topluluğunun sağlayacağı desteğin ilerdeki bir tarihte Türkiye'nin Topluluğa katılmasına yardımcı olacağı belirtilmektedir. 28. maddede ise, "Anlaşmanın işleyişi, Topluluğu kuran Antlaşmadan doğan yükümlülüklerin tümünün Türkiye tarafından üstlenebileceğini gösterdiğinde, taraflar Türkiye'nin Topluluğa katılması olanağını incelerler" denmektedir. Bundan da görüleceği üzere Ankara Anlaşması uyarınca

kurulan Türkiye-Avrupa Birliği ortaklık ilişkisinin nihai hedefi Türkiye'nin Topluluğa tam üyeliğidir (www.mfa.gov.tr).

Ankara anlaşması bir çerçeve antlaşmasıdır ve Türkiye'nin AET'ye üye olmasını hedef almaktadır. Ankara Antlaşması; Esas Antlaşma (33 Madde), Geçici Protokol (11 Madde), Mali Protokol (9 Madde), Son Senet ve işgücü konusunda taraflar arasında verilen mektuplardan oluşmaktadır (Manisalı, 2003: 74).

Ankara Anlaşması ile ayrıca periyodik olarak toplanan ve ortaklıkla ilgili konuları görüşen bir Ortaklık Konseyi oluşturulmuştur. Söz konusu kurumsal çerçeve, gümrük birliğinin nihai aşamasının uygulamaya konulması ile birlikte genişletilmiştir (www.deltur.cec.eu).

Ankara Antlaşmasına çerçeve antlaşma denmesinin sebebi de şudur: Katma Protokol 64, Ankara Antlaşması ise 33 Maddedir, Ankara Antlaşması aslında küçük bir antlaşmadır ama en önemli belgedir. Ortaklık ilişkilerinin ana esaslarını belirlemektedir. Uygulama esaslarını ise geçiş dönemiyle ilgili olarak Katma Protokol belirlemektedir. Katma Protokol'ün genel çizgileri Gümrük Birliği'ni öngörmektedir. Ne Ankara Antlaşması ne de Katma Protokol, Gümrük Birliği gibi sadece ticari nitelikte bir antlaşma değildir. Çünkü gerek Ankara Antlaşmasının ve gerekse de Katma Protokolün hedefi siyasi, Türkiye'yi tam üyeliğe götürmeyi amaçlamaktadır (Günüğur, 1995: 179).

Anlaşmada öngörülen hazırlık döneminin sona ermesiyle birlikte, 13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokolde geçiş döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülükler belirlenmiştir. Ancak gerek Ankara Anlaşması gerek Katma Protokol öngörüldüğü şekilde uygulanamamıştır. Bunun sorumluluğunu Türkiye ile Topluluk arasında paylaşmak gerekmektedir. Türkiye, 1970'li yıllarda içinde bulunduğu ekonomik krizler ve bazı siyasi tercihlerle Katma Protokol'den kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınmıştır. O tarihlerde yaygın olan

kanaat, AET ile ilişkinin bir çeşit sömürü düzeni kurmakta olduğu, pazarımızı Topluluk ürünlerine açmanın sanayileşmemizi ve kalkınmamızı baltalayacağı, dolayısıyla koruma duvarlarının muhafaza edilmesi gerektiği yolundaydı. Başka bir deyimle, Avrupa Birliği ile ortaklık ilişkimizin ve gümrük birliğinin temsil ettiği kalkınma modeli dışarıya açık, bütünleşmeyi öngören bir model iken, 1970'li yılların tamamı boyunca bu modelin tam tersini sembolize eden içe dönük, ithalat ikamesine dayalı politikalar uygulanmıştır (www.mfa.gov.tr).

Türkiye kendi yükümlülüklerini yerine getirmemeye ve Toplulukla ilişkilere soğuk bakmaya başlayınca, Topluluk da kendi yükümlülüklerini aksatmaya ve ortaklık ilişkisinin geliştirilmesi istikametinde çaba harcamaktan kaçınmaya başlamıştır. Başlangıçta sadece ekonomik olan sorunlar, 12 Eylül döneminde ve Yunanistan'ın 1980'de Topluluğa tam üye olmasıyla siyasi boyutlar da kazanmaya başlamıştır. Topluluk-Türkiye ilişkileri dondurulmuş ve mali işbirliğine son verilmiştir. Katma Protokolün ise sadece ticari hükümleri işlemeye devam etmiş, diğer bütün hükümleri atıl kalmıştır (www.mfa.gov.tr).

II.1.2.2. Gümrük Birliği

Gümrük Birliği, en genel ifadeyle, taraflar arasındaki ticarete mevcut gümrük vergileri, eş etkili vergiler ve miktar kısıtlamalarıyla, her türlü eş etkili tedbirin kaldırıldığı ve ayrıca, birlik dışında kalan üçüncü ülkelere yönelik olarak da, ortak gümrük tarifesinin uygulandığı bir ekonomik entegrasyon çeşidi olarak tanımlanmaktadır (www.abig.org.tr).

Gümrük birlikleri, ekonomik bütünleşmenin bir aşaması veya bir şeklidir. Gümrük birliğinin kurulması, küçük piyasadan büyük piyasaya geçiş anlamı taşıdığından, ekonomilerin büyük piyasanın avantajlarını da elde etmeleri söz konusudur. Büyük piyasanın meydana getirdiği bu avantajlara “*dinamik etkiler*” denir. Bu etkilerin sonucunda ekonomilerin verimliliklerinin de artması beklenir. Ekonomik bütünleşmeler birkaç aşamalıdır. Bu aşamalar; tercihli ticaret kulüpleri, serbest ticaret bölgeleri (birlikleri), gümrük birlikleri, ortak pazarlar, tam ekonomik birlik şeklindedir (İyibozkurt, 1996: 4-5).

Tercihli ticaret kulüpleri, iki yada daha fazla ülkenin kendi aralarında karşılıklı olarak tarifelerini bir miktar indirmeleri; serbest ticaret bölgeleri iki yada daha çok ülke arasında mal ve hizmet hareketliliğini sınırlayan engellerin ortadan kaldırılması demektir (İyibozkurt, 1996: 4-5).

Gümrük Birliği, malların ülkeler arasında hiçbir gümrük vergisi ve eş etkili vergi uygulanmaksızın serbestçe alınıp satılması ve tarafların üçüncü ülkelere gelen ithalat için aynı gümrük vergisini ve aynı ticaret politikasını uygulamaları demektir. Bu nedenle, Gümrük Birliği’ne taraf olan ülkeler üçüncü ülkelere yaptıkları ithalatta, kendi ulusal gümrük tarifeleri yerine ortak gümrük tarifelerini uygulamaktadırlar (www.deltur.cec.eu).

Gümrük birlikleri, üye ülkelerin gümrük duvarlarını kaldırmakla kalmayıp aynı zamanda dışarıya karşı tek ve birleştirilmiş bir ortak gümrük politikası meydana getirdikleri oluşumlar iken; ortak pazarlar gümrük birliklerinde kabul edilen şartlardan daha da ileri gidilerek ekonomiler arasında üretim faktörleri hareketinin sağlandığı, para ve maliye politikalarının ortaklaşa yürütüldüğü oluşumlardır. Tam ekonomik birlikte ise, ekonomik birliğin tamamlanmış son halidir. Ülkeler gümrük birliğini kurup, ortak Pazar şekline dönüştükten sonra para, maliye ve sosyo-ekonomik politikalarını bütünleştirerek ekonomik birlik meydana getirirler (İyibozkurt, 1996: 4-5).

1983 yılında Türkiye'de sivil idarenin yeniden kurulması ve 1984 yılından itibaren ülkemizin ithal ikamesi politikalarını hızla terk ederek dışa açılma sürecini başlatması ilişkilerimizi yeniden canlandırmıştır. Türkiye bir taraftan 14 Nisan 1987'de AB'ne tam üyelik müracaatında bulunmuş, diğer taraftan ertelenmiş bulunan gümrük vergileri uyum ve indirim takvimini 1988 yılından itibaren hızlandırılmış bir şekilde yeniden yürürlüğe koymuştur (www.abhaber.com).

Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye'nin tam üyelik müracaatına 1989 yılında verdiği yanıtta, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik konusundaki ehliyetini kabul etmekle birlikte, Topluluğun kendi içindeki derinleşme sürecini tamamlanmasına ve gelecek genişlemesine kadar beklenmesini ve bu arada Türkiye ile gümrük birliği sürecinin tamamlanmasını önermiştir. Bu öneri Türkiye tarafından da olumlu değerlendirilmiş ve gümrük birliğinin Katma Protokolde öngörüldüğü şekilde 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklara başlanmıştır. İki yıl süren müzakereler sonunda 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği, 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece, 22 yıllık "Geçiş Dönemi", 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla son bulmuş ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımı yolunda "Son Dönem"e girilmiştir (www.abig.org.tr).

Avrupa Birliği ile Türkiye arasında, Avrupa Parlamentosu'nun onayıyla yürürlüğe giren Gümrük Birliği, 1964'te Ankara Antlaşmasının yürürlüğe girmesine, yani otuz yıl öncesine uzanan bir ilişkinin olgunlaştığına işaret etmektedir. Avrupa Birliği ve Türkiye artık tek bir gümrük alanı içinde yer almaktadır. Sanayi malları ve işlenmiş tarım ürünleri artık Avrupa Birliği ile Türkiye arasında gümrüksüz olarak serbestçe dolaşıma girecek, iki taraf da bunların ithal ve ihracına hiçbir miktar kısıltması getirmeyecektir (Günoğur, 1995: 211).

Gümrük Birliğinin tamamlanmasıyla ülkemiz Avrupa Birliği ülkeleriyle entegrasyon istikametinde çok önemli bir aşama kat etmiştir. En azından, Türk ekonomisi ve sanayi

gümrük birliğini tamamlayarak altından kalkılamayacak bir yük üstlenmediğini ispatlamış, dolayısıyla tam üyeliğin gerektireceği yükümlülükleri de zaman içinde üstlenebileceğini göstermiştir. Bir yerde Gümrük Birliği Türkiye için bir test olarak görülebilir. Türkiye, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliğine girebilmiş tek üçüncü ülkedir. Ticaret açığının önemli ölçüde büyümesine rağmen ekonomi, Gümrük Birliğinden kaynaklanan yükü rahatlıkla kaldırabileceğini göstermiştir (www.mfa.gov.tr).

Gümrük birliği salt bir ticari düzenleme değildir. Her iki tarafın iş ve siyaset adamlarını daha yakın ilişkiler içine sokarak, Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki bağları güçlendirmekte ve karşılıklı olarak birbirimizi daha iyi anlamamızı sağlamaktadır (Günoğur, 1995: 211).

1963 yılında Ankara Antlaşması ile başlayan Avrupa Birliği macerası, uzun ve yorucu bir süreçten sonra nihayet Türkiye'nin Gümrük Birliğine girmesiyle neticelenmiştir. Türkiye'nin asıl hedefi Avrupa Birliği içinde yer almaktır. Bundan sonra söz konusu hedefe ulaşmak için gayret edilecektir (Memiş, 1998: 99). Tam üyelik hedefi, Türkiye'nin Gümrük Birliği ile entegre olacağı AB tek pazarında göstereceği performansı önemli kılmaktadır (Aktan, 1983: 211).

II.2. Avrupa Birliği Üyeliğinin Olası Faydaları

Bu bölümde Avrupa Birliği Üyeliğinin ardından genel olarak Türkiye ekonomisi ve özel olarak da Türk turizm sektöründe ortaya çıkması beklenen faydalar incelenecektir.

II.2.1. Turizmin Avrupa Birliği ve Türkiye İçin Önemi

Turizm sektörü Avrupa Birliği için büyük önem taşımaktadır. Yapısı itibarıyla dinamik bir sektör olan turizm aynı zamanda ekonominin diğer sektörleri için de bir motor güç olarak işlev görmektedir (Cünedioğlu, 2001: 70).

Dünyanın en büyük ekonomik ve siyasi entegrasyonu olan Avrupa Birliği, aynı zamanda Dünyanın en büyük turizm destinasyonunu da oluşturmaktadır. Turizm global olarak gittikçe önem kazanırken, Avrupa Birliği'nin de turizm alanındaki faaliyetlere daha fazla önem verdiği gözlenmektedir (Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği, 2003: 5).

Tablo. II. 1.

Yabancı Turist Talebine Göre Ülkeler Sıralaması

Ülkeler	Yabancı Turist Talebi			Dünya Turizm Pazarındaki
	(milyon)			Payı (%)
	2000	2001	2002	2002
AB Üyesi Ülkeler	197,8	173,0	194,5	27,8
ABD	50,9	44,9	41,9	6,0
Çin	31,2	33,2	36,8	5,2
Kanada	19,6	19,7	20,1	2,9
Meksika	20,6	19,8	19,7	2,9
Bulgaristan	15,6	15,3	15,9	2,4
Türkiye	9,6	10,8	12,8	1,8
Tayland	9,6	10,1	10,9	1,5
Suudi Arabistan	6,6	6,7	7,5	1,1
Diğer				48,4

Kaynak: World Tourism Organisation (WTO)

Topluluğun turizm sektörüne yönelik gelişmelerin hangi düzeyde kalacağı konusunda tartışmanın başlatılması ve meselenin üye ülkelerce ve AB kurumları tarafından ele alınmasını sağlamak amacıyla AB komisyonu 1995 Nisanında bir rapor yayınlamıştır. Bağlayıcı nitelikte olmayan ve sadece konu hakkında çeşitli görüşleri toplayan rapora Topluluk çevrelerinde “Yeşil Kitap” adı verilmektedir. Yeşil Kitapta turizmin sadece ekonomik değeri açısından değerlendirilmesinin yanlış olduğu, ayrıca Avrupa Vatandaşlığı kavramının yerleştirilmesinde büyük rol oynayacağı belirtilmektedir. Öte yandan turizmin, göreceli olarak geri kalmış bölgelerde ve sınır bölgelerinde ekonomik gelişmeye katkısı da inkar edilmemekte, aksine vurgulanmaktadır (Ersin, 1999: 18). Avrupa Birliği’nin turizm politikası, Türkiye’yi yakından ilgilendirmektedir.

Avrupa Birliği ülkelerinin Türk turizminde en büyük pazarı oluşturması ve Türkiye’nin tam üyelik çabaları, Avrupa Birliği politikalarının yakından izlemesini gerekli kılmaktadır (Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği, 2003: 5).

TABLO. II. 2.
Turizm Pazarımızın Bölgesel Bazda Paylarındaki Gelişmeler (%)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
AB (2004’ teki üyeler hariç)	49,1	53,2	57,2	58,2	55,1	54,7
Orta – Güney Amerika	,60	,90	,81	,30	,30	,20
Toplam Afrika	1,8	1,6	1,5	1,4	1,3	1,1
Kuzey Amerika	4	5,5	4,2	2,2	1,9	1,9
Asya Pasifik	4,3	2,7	2,5	2,3	2,1	1,91
Ortadoğu (İsrail hariç)*	7,6	5,6	4,6	5,2	5,7	6,07
Ortadoğu (İsrail dahil)*	11,5	8,6	7,3	7,2	8	9
B.D.T.	17,6	13,3	12,3	12,5	14,8	5,9

Doğu Avrupa	8	11,4	11,2	12,9	13,4	3,1
Komşu ve yakın ülkeler**		31	28,2	33	34,8	3,9
* İran dahil						
** Rusya , Bulgaristan., İran, Yunanistan, İsrail, Ukrayna., Azerbaycan, Sırbistan/Karadağ, Gürcistan, Suriye, Makedonya, Ürdün, Lübnan, Arnavutluk, Irak, Ermenistan						
Kaynak: TC Kültür ve Turizm Bakanlığı istatistiklerinden derlenmiştir						

Kaynak: www.tursab.org.tr

Turizm gelirlerinin Türkiye ekonomisindeki yeri ise yıllar içinde şöyle oluşmuştur:

Tablo. II. 3.

Turizm Gelirlerinin Türk Ekonomisindeki Yeri

Yıllar	Turizm gelirlerinin GSYH içindeki Payı	Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı
1995	2,5	22,9
1996	3,2	25,7
1997	4,2	30,8
1998	3,8	28,9
1999	2,8	19,6
2000	3,8	27,5
2001	6,9	32,1
2002	6,6	33,9

2003	5,5	28,2
------	-----	------

Kaynak: www.tursab.org.tr

Bu bağlamda, Türkiye'nin ulusal turizm politikasını AB politikaları ile uyumlu hale getirmesi ve AB müktesebatını kendi ulusal hukukuna aktarması hayati önem taşımaktadır (Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği, 2003: 5).

II.2.2. Avrupa Birliği Turizm Politikası ve Uyguladığı Yardımlar

Avrupa birliğinde ortak turizm politikası oluşturulmasına yönelik ilk ciddi yaklaşım , 1984 yılında başlamıştır. Üye ülkelerin turizm bakanlarının hazırladıkları ve 1986 yılında açıklanan “*Turizm Alanında Birlik Faaliyetleri*” başlıklı rapor birliğin ve birliğe üye ülkelerin günümüzde uyguladıkları turizm teşvik politikalarının esasını teşkil etmektedir. Bu politikalar aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

- Birlik içinde turizmin promosyonu ve turizme yönelik faaliyetlerdeki formalitelerin basitleştirilmesi öncelikli olarak ele alınacaktır,
- Turistlerin daha iyi bilgilendirilmesi ve korunması yönünde faaliyetlere hız verilecektir,
- Turizmin sezonluk ve coğrafi dağılımı genişletilecektir,
- Sektörde çalışma koşulları iyileştirilecek ve personelin mesleki eğitimine ağırlık verilecektir,

- Birlik içinde turizme yönelik özel sorunların çözümünde bir danışma ve işbirliği mekanizması yaratılacaktır,
- Birliğin yapısal fonlarının ve finans araçlarının turizm alanında daha iyi kullanımı sağlanacaktır (Turizm Yatırımcıları Derneği, 2002: 6).

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliğinde yapılan çalışmalar sonucunda 1990 yılı “Avrupa Turizm Yılı” olarak ilan edilmiş ve turizm sektörünün ilk kez bütün ekonomik boyutu ile Avrupa’nın başlıca gündem maddelerinden biri olmuştur. Bu gelişmeyi 1992 yılında açıklanan ve 1993-1995 yıllarını kapsayan ilk Turizm Teşvik Programının kararlaştırılması izlemiştir. Topluluğun turizm yaklaşımındaki bu değişikliğin üç önemli nedeni bulunmaktadır. Bunlar : Turizm sektörünün Birlik içindeki büyüme ve istihdama olan önemli etkisi, turizm alanında Topluluk düzeyindeki politikalarda “*subsidiarity*” prensibine (kararların etkin olabilecek en küçük birimler düzeyinde alınması) uyumun sağlanması ve son olarak turizm, tüketici ilişkileri, doğal ve kültürel miras alanlarında birbirleriyle uyumlu ve bağlantılı politikaların gerekliliğidir (Turizm Yatırımcıları Derneği, 2002: 52).

Avrupa Birliği, üye ülkelere bölgesel, sektörel ve genel anlamda yardım ve teşvikler uygulamaktadır. Avrupa birliğine üye, Akdeniz’e kıyısı bulunan ve turizm sektörü açısından dünya pazarında önemli bir yere sahip olan ülkelerden Fransa, İtalya, İspanya, Yunanistan ve Portekiz’de turizm sektörüne % 50’lere varan yatırım indirimleri ve % 45’lere varan hibe türü teşvikler uygulanmaktadır (Lök, 1995: 58).

Farklı bölgeler ve sosyal boyutlar arasındaki eşitsizlikleri azaltmak için mali desteğin yönlendirildiği çeşitli araçlardan da faydalanacaktır. Bu kapsamda tam üyelik Türkiye’nin;

- “Sürekli İşler” yaratan yatırımları, altyapı yatırımlarını, yerel kalkınmayı ve KOBİ gelişimini desteklemeye yönelik hibe şeklinde mali yardım sağlayan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu’ndan ,

- Topluluk Sosyal politikasının temel aracı olan ve eğitim, staj ve istihdam alanlarında proje bazında yardım sağlayan Avrupa Sosyal Fonu'ndan,
- Kırsal kalkınmada önemli bir rol oynayan “Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu ile Balıkçılık Yönlendirme” mali aracından
- GSYİH ve AB ortalamasının % 90'ının altında kalan birlik üyesi ülkelerin çevresel ve trans-Avrupa ulaşım ağları projelerine finansman sağlayan fonlardan da yararlanmasını sağlayacaktır (Özsoy, 2002: 177).

II.2.3. Avrupa Birliği ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİLER)

Avrupa Topluluğu'nda 1960'larda yaşanan hızlı ekonomik büyümeyle birlikte ileri teknolojilere dayalı ölçek ekonomilerinin önemi daha da artmıştır. Bu yıllarda hakim olan görüş; KOBİ'lerin verimli bir şekilde çalışamayacağı ve büyük sanayi işletmeleri karşısında başarılı olamayacağı şeklinde olduğundan KOBİ'ler ihmal edilmiştir. Bu nedenle üye ülkelerde yapılan düzenlemeler bu işletmelerin gelişiminden çok birleşmelerini teşvik edici yönde olmuştur (Memiş, 1998: 83).

1970'lerin başında tüm dünyayı etkileyen petrol krizi topluluğa üye ülkeleri de önemli ölçüde etkilemiştir, büyük işletmeler gerek üretim gerek finansman açısından dar boğaza girerken, KOBİ'ler piyasa şartlarına daha çabuk uyum gösterebilmişlerdir. Böylece KOBİ'ler ekonomik kalkınmaya yönelik öncelikler listesinde ön sıralara çıkmaya başlamışlardır. Bu politika değişimi ilk ürünü 1973 yılında vermiş, Avrupa Topluluğu Komisyonu bünyesinde, işletmelere özellikle de KOBİ'lere işbirliği anlaşmaları yapma ve uluslar arası birleşmelere gitme hususunda yardımcı olmak için işletmeler Arası İşbirliği Merkezi (Business Cooperation Center- BCC) kurulmuştur. Bütün bu gelişmeler sonunda, Avrupa Parlamentosu ile Avrupa Komisyonu 1983 yılını “KOBİ'ler Yılı Olarak” benimsemiş ve bu çerçevede seminerler, konferanslar, toplantılar düzenlemiştir. Bu tarihten sonra KOBİ'lere yönelik

politikaların üretilmesi ve bunların uygulanması giderek artmıştır. Artık Avrupa Birliği'nin öncelikler listesinde KOBİ'ler vardır (Memiş, 1998: 88).

Özellikle son yirmi yılda dünya ekonomisindeki değişimler KOBİ'leri de etkilemiştir. KOBİ'leri etkileyen eğilimlerin başında büyük işletmelerden ayrılan kişilerin kendi deneyim ve bilgilerini değerlendirerek bağımsız çalışma isteğinin giderek artmasıdır. Bunun yanında devletin ve bankaların sundukları hizmetlerin çeşitlerinin artması birçok kişinin bağımsız çalışma arzusunu kamçulamaktadır (Candemir, 2000: 13).

KOBİ'lerin sınıflandırılmasında dünyada genel bir ortak tanım bulunmamaktadır. Bu nedenle Türkiye'de de konuyla ilgili kurumlar kendi amaçlarına bağlı olarak farklı tanımlar vermektedir (Özsoy, 2002: 145).

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin birçok tanımı olmasına rağmen genel olarak kabul edilen tanım şöyle yapılmaktadır; 10 – 49 arasında personel çalıştıran işletmeler küçük ölçekli işletme olarak tanımlanırken, 50-199 arasında personel çalıştıran işletmeler ise orta ölçekli işletme olarak tanımlanmaktadır (Müftüoğlu, 1998: 150).

Avrupa Birliği KOBİ tanımları konusunda üye ülkeler ve Birlik bazında karışıklığa neden olmamak için bir KOBİ tanımı ortaya koymuştur. 07.02.1996 tarihli Konsey Kararı ile gündeme gelen bu tanım, işçi sayısı, bilanço büyüklüğü ve bağımsızlık derecesinden oluşan ölçüleri kapsamaktadır (Kosgeb, 1997: 4).

TABLO. II. 4.
Avrupa Birliği'nde KOBİ Tanımı

KOBİ	Eleman Sayısı	Yıllık Ciro veya yıllık bilanço tutarı	Bağımsızlık
Orta	250'den az	40 milyon ECU'yu geçmemeli veya 27 milyon ECU	Bir veya birkaç şirkete ait olmamalı
Küçük	50'den az	7 milyon ECU'yu geçmemeli veya 5 milyon ECU	
Çok Küçük	10'dan az		

Kaynak: www.kosgeb.com

Özellikle 1990'lı yıllardan sonra Türkiye'nin AB'ye girme çabaları KOBİ'lerin öneminin daha da artmasına yol açmıştır. Türkiye'de KOBİ'lerin geliştirilip AB ülkeleri konumuna getirilmesi ve rekabet etme güçlerinin artırılması için bazı destek ve teşvikler verilmiş, bu konudaki çalışmalar hızlandırılmıştır. Ülkemizde çalışma yasalarından doğan bazı düzenlemeler de küçük işletmelerin sayısını arttırıcı yönde etkiler yapmaktadır (Ekin, 1999: 65).

Devlet Planlama Teşkilatı 8. beş yıllık kalkınma planında konuya ilişkili olarak şöyle denmektedir: “Talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak, sektörde (turizm) küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verilecek ve KOBİ statüsünde değerlendirilmekte olan turizm işletmelerinin ihtiyaçlarını karşılayacak düzenlemeler yapılacaktır.” (2004 yılı programı 8. 5 yıllık kalkınma planı, resmi gazete 28 ekim 2003 sayı 25273(mükerrer): 238).

KOBİ'lerin ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip olmasının sebepleri sağladığı yararlarıdır. Bu yararlar ise şöyle sıralanabilir:

- Emek yoğun teknoloji ile çalışma ve kaynak kullanımında etkili olma özelliğine bağlı olarak ülke çapında istihdamı arttırmaya ve işsizliği azaltmaya katkıda bulunma

- Talep değişikliklerine daha kısa sürede, daha kolay uyum sağlamak
- Bölgeler arası gelişmeye, büyümeye önemli katkıda bulunmak,
- Büyük sanayi işletmelerinin tamamlayıcısı durumunda olma ve yan sanayi olarak faaliyette bulunmasının yanı sıra büyük işletmelerin istihdam ettikleri nitelikli elemanların yetiştirilmesine katkıda bulunmak

- Tam rekabet şartlarına kolay uyum sağlamak ve gelir yelpazesi içinde orta sınıfı oluşturarak denge unsuru olmak
- İşveren ve işçi ilişkilerinin gelişmesine uygun uyumlu bir ortam sağlayarak, sosyal dengenin ve dayanışmanın iyi bir örneğini vermektedir (Konç, 2002: 10).

Küçük işletmeler Avrupa ekonomisinin belkemiğini oluşturmaktadırlar. Bu işletmelerin istihdam yaratma yeteneği yüksektir ve iş dünyasında yeni fikirlerin gelişip serpilmesine imkan sağlarlar. Bu nedenle politika belirleyiciler, küçük işletmeler ve girişimcilik için mümkün olan en uygun iş ortamının yaratılması yönünde çabalarını artırmaktadırlar. Bu yüzden AB, KOBİ'leri bir istihdam ve işsizliğe çare makinesi olarak

görmekte ve KOBİ'lerin geliştirilmesini ve finanse edilmesini desteklemektedir (Özsoy, 2002: 146).

Yapısal olarak Avrupa Birliği turizm endüstrisinin, *en az %94* 'ü 10 kişiden daha az çalışan istihdam eden küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ'ler) oluşturmaktadır. AB işletme politikasına yönelik en büyük zorluklardan biri, turizm sektöründe Kobi'lerin rolünün artırılmasına yönelik olacaktır, zira yalnızca en rekabetçi işletmeler uzun dönemde ayakta durup sürdürülebilir büyüme sağlayabileceklerdir (Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği, 2003: 52).

Dünyadaki birçok ülkede olduğu gibi, Avrupa Birliği'nde de KOBİ'lerin gerek istihdam yaratmakta, gerekse ekonomik büyümede oynadıkları önemli rol, söz konusu kesimin geliştirilmesi ve desteklenmesine yönelik olarak Avrupa Birliği ve üye ülkeler düzeyinde politikalar geliştirilmesine ve uygulanmasına neden olmuştur (Demircioğlu, 2002: 33).

Bu noktada bahsi geçen bir diğer yapılanma ise özellikle küçük işletmelerin kullanımı için geliştirilmiş olan BC-Net şebekesidir. BC_Net, British Columbia' s (higher education and research institutions) yüksek eğitim ve araştırma enstitüsü tarafından geliştirilmiş bir iletişim ağıdır. British Columbia'nın iletişim altyapısının kullanıldığı sistem internet ortamında, öncelikle taşrada kurulmuş küçük işletmelerin eğitim, araştırma ve geliştirme gibi faaliyetlere ulaşabilmesi amacıyla kurulmuş daha sonra zamanla ortak faaliyet alanında varlığını sürdüren küçük işletmelerle büyük işletmelerin karşılıklı iletişimi için kullanılmaya başlanmış bir iletişim şebekesidir (www.bc.net).

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin KOBİ politikalarında iki farklı eğilim görülmektedir. Bunlardan biri, KOBİ'ler için uygun ekonomik ortamın oluşturulmasıdır. İkinci eğilim ise KOBİ'lerin finansal sorunlarının çözümüne yönelik yapılan çalışmalardır. Üye ülkelerin en fazla başvurdukları mekanizmalardan bazıları; AR-GE destekleri, mesleki eğitim, proje

bazında değerlendirmelerle gençlere girişim imkanlarının sağlanması, KOBİ'lerin kurulması için düşük faizli yada devlet garantili kredilerin tahsisinde büyük işletmelerde aranan şartların aranmaması, sanayi-üniversite işbirliğinin sağlanması, KOBİ'lerin işletme ve pazarlama teknikleri konusunda dışarıdan alınan eğitim giderlerinin karşılanması, doğrudan uygulanan sübvansiyon ve düşük faizli kredilerdir (Memiş, 1998: 97).

Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere mali bakımdan destek olmak için bazı kuruluşlar oluşturulmuştur. Bunlardan en önemlileri, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ve Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu'dur. Bu kuruluşlar KOBİ'lere mali bakımdan önemli destekler sağlamaktadırlar. Ayrıca KOBİ'lere uygun şartlarda kredi sağlayan Avrupa Yatırım Bankası, Yeni Topluluk Aracı, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu gibi kredi kurumları vardır (Memiş, 1998: 101).

Avrupa Yatırım Bankası (AYB), KOBİ'lerin gelişimini desteklemek amacıyla bu işletmelerin finansmanına katılır. Büyük yatırımlar için doğrudan kredi sağladığı gibi daha küçük boyutta kredileri bankalar ve diğer mali kuruluşlar aracılığıyla sağlamaktadır (Özsoy, 2002: 147).

Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere yönelik çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından gerekli destekler sağlanmaktadır. Türkiye'de de KOSGEB ve benzeri kuruluşlar tarafından bu işletmelere bazı destekler verilmektedir. Fakat Avrupa Birliği ile karşılaştırılınca söz konusu desteklerin son derece yetersiz olduğu görülmektedir. Bu işletmelerin başlıca sorunları, finansman, eğitim, bürokrasi, işyeri ve pazarlamadır. Avrupa Birliği ne girmeyi hedefleyen ülkemizin biran önce bu işletmelere hak ettiği desteği vermesi ve onları uluslar arası alanda rekabet edecek seviyeye getirmesi, ülkemiz açısından bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır (Memiş, 1998: 104).

II.2.4. Avrupa Birliği Üyelüğünün Türkiye'ye Gelen Turist Sayısına Olası Olumlu Etkileri

İletişim araçlarının gelişmesi ve giderek artan küreselleşme 20.Yüzyılın ikinci yarısında turizm faaliyetlerinin hızla artmasına neden olmuştur. Sanayileşmiş ülkelerde çalışma sürelerinin kısalması ve harcanabilir gelirin yükselmesi turistik seyahatlerin artmasına katkıda bulunmuştur (T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2003: 161).

Türkiye bir Akdeniz ülkesi olarak benzer pazarlarda İspanya, Portekiz ve Yunanistan gibi ülkelerle rekabet içindedir. Ancak bu ülkeler AB üyesi olmaları nedeni ile aldıkları istikrar fonlarından tüketici kredileri uygulamalarına kadar birçok açıdan Türkiye'ye karşı avantajlı durumda bulunmaktadır. Aldıkları yardımlar sayesinde turizm tesislerine yeni ilaveler yapabilmekte, mevcut tesisleri yenileyebilmekte ve yoğun rekabet ortamında ulusal hava yollarını güçlendirebilmektedirler. Türkiye AB'ye tam üye olarak girebilirse suni olarak oluşan bu haksız rekabet ortadan kalkmış olacaktır (Avcıkurt, 1997: 150).

Avrupa Birliği'ne girişin ardından, Türkiye'nin tesislerini yenilemek ve iyileştirmek için AB fonlarından kaynaklar sağlanacaktır (Himmetoğlu, 1997: 88). Türkiye alacağı yardımlar ile turizmde gerekli alt ve üst yapıları tamamlayabilecek, mevcut havalimanlarını genişletebilecek, yeni havaalanlarını hizmete sunabilecek ve yatak kapasitesini artırabilecektir. Türkiye'ni Avrupa Birliği'ne tam üyeliği sonrasında Türk turizmde rekor artışların olabileceği tahmin edilebilir çünkü İspanya ve Portekiz'in Avrupa Birliği'ne girmesinden sonra, bu ülkeler büyük bir ziyaretçi akını olmuş ve turizm gelirleri önemli derecede artmıştır (Avcıkurt, 1997: 150).

İspanyol turizmi 1980'de 5.7 milyar dolar olan gelir düzeyini 1985'te 7.1 milyar dolara çıkartmıştır. Bu dönemde gelirlerde yıllık ortalama artış % 4.5 tir. Tam üyelikten hemen sonra İspanya, turizm gelirlerinde belirli bir artış trendi yakalamıştır. Turizm gelirleri 1986'da birden 12.1 milyar dolara yükselmiş, bu miktar 1994'de 21.4 milyar dolara ulaşmıştır.

Portekiz, turizm gelirleri bakımından tam üyelik öncesi ve sonrasında iki ayrı tablo sergilemektedir. 1980'de 900 milyon dolar olarak gerçekleşen yıllık turizm geliri, 1985'te de

900 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Oysa 1986'dan itibaren turizm gelirlerinde düzenli bir artış izlenmektedir. 1986'da 1.6 milyar doları bulan düzey, 1988'de 2.4, 1990'da ise 4.7 milyar dolara yükselmiştir.

Yunanistan'ın turizm gelirleri ise 1975'te 500 milyon dolarken 1980'de 1.4 milyar dolara çıkmıştır. 1988'de 2.4 olarak gerçekleşen gelir düzeyi, 1990'da ise 2.6 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir .

İspanya, Portekiz ve Yunanistan'da turizm sektörünün ulusal ekonomi içindeki payı, AB ve OECD ve Dünya ortalamalarının oldukça üzerindedir. Her üç ülke de geçmişten gelen turizm geleneklerine, AB'ye tam üye olduktan sonra Birliğin kaynaklarını da ekleyerek, yeni aşamalar kat etmişlerdir. Turizm sektörünün bu üç ülkede tam üyelikten sonra gösterdiği gelişme ve sahip olduğu öneme makro açıdan yakalaştığımızda, iktisadi açıdan daha net bir tablo ortaya çıkmaktadır. Turizm gelirlerinin milli gelir, ihracat ve dış ticaret açığı içindeki payları, başta Portekiz olmak üzere her üç ülkede de gelişmeler kaydetmiştir .

Türkiye, AB tam üyeliği ile birlikte özellikle ekonomik kalkınmışlık açısından bölgesinde lider bir konuma ulaşacaktır. Tam üyelik, Türkiye'nin turizm sektörünün gelişimini hızlandıracaktır (İktisadi Kalkınma Vakfı,2003:62-63). Yeni istihdam alanları yaratılacaktır (Himmetoğlu, 1997: 88).

Türk turizminde teknolojik imkanlardan ve yeni bilgi sistemlerinden daha kolay ve etkin bir şekilde yararlanılabilecektir. Ayrıca, Türk turizm sektöründe modern yönetim anlayışı hakim olacaktır (Avcıkurt, 1997: 150).

Türkiye'nin AB üyeliği, en başta ülkenin uluslar arası alanda turistler için güvenli bir ülke olduğu inancının yerleştirilmesini kolaylaştıracak ve böylece gerek AB içinden gerek üçüncü ülkelerden Türkiye'ye gelen turistlerin sayısının artmasına neden olacaktır. Doğu Akdeniz ve Ege'de oluşacak yeni ulaşım ağları, turistlere daha düşük maliyetlerle daha geniş

seyahat imkanları sunulmasını sağlayacak ve bu da diğer bir etmen olarak Türkiye'ye gelen turist sayısının artmasında önemli rol oynayacaktır (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2003: 62).

AB'ye üye olmakla, Türk turizminin altyapı, kalifiye eleman, çevre, ürün kalitesi, mevsimlik özellik gibi öncelikli sorunlarının çözümü hızlanacaktır. Türk turizm sektörü Avrupa'daki yeni teknolojik gelişmelerden ve bilgi sistemlerinden yararlanacak, turistik ürünlerin kalitesi ve standardı artacak, Türkiye, yeni genç ve çekici bir Pazar olarak, Avrupa Turizm pazarında yerini alacaktır (Himmetoğlu, 1997: 88).

II.2.5. Avrupa Birliği Üyeliğinin Ardından Ortak Para Birimi Uygulaması ve EURO'nun Etkileri

Para birliği, yoğun ekonomik ilişki içinde bulunan ülkelerin, ulusal paralarını sabit kurlarla birbirine bağlamasından sonra, koşulların oluşumuna paralel olarak tek para ve tek Merkez Bankasına geçmelerini ifade eder (Aktan, 1983: 16).

AB üyesi ülkeleri arasında bir para birliğinin gerçekleşmiş ve 1 Ocak 2002 tarihinde yaklaşık 15 milyar "EURO" banknotunun ve 50 milyar 'cent' ufaklığın tüketicilerin ortak kullanımına sunulabilmiş olması, çok değil, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşması'nın imzalandığı 25 Mart 1957 günü bile düşünülemez bir "ham" hayaldi (Töre, 2001: 55).

Dünya ekonomisi açısından taşıdığı önemin yanı sıra EURO, Avrupa Birliği'nin bütünleşme sürecinin son aşaması olması nedeniyle de Avrupa Birliği açısından da büyük önem taşımaktadır. EURO, Avrupa Birliği açısından salt ekonomik açıdan önem taşımamaktadır. EURO'nun başarılı bir şekilde uygulanabilmesi, Avrupa Birliği'nin nihai hedefi olan siyasi birliği gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği yönünde de önemli bir test olacaktır (Kaya, 2003: 34).

Avrupa Birliği'nin gerçek anlamda bir ekonomik birlik ve siyasi blok olarak ABD ve Japonya'nın başı çektiği Asya Bloku'nun karşısında üçüncü bir güç olarak ıkışı, Euro'nun ne derece kabul göreeğine bağlıdır (Pekcan, 1996: 17).

Euro'nun etkileri üçüncü dünya ülkelerine kıyasla Türkiye açısından çok daha etkin olacaktır. Çünkü Türkiye'nin AB ile sanayi ürünlerinin serbest dolaşımı gümrük birliği ile sağlanmış bulunmaktadır (Özdeşer, 2000: 155).

Türkiye'nin Gümrük Birliği ile bölge ülkeleri ile olan ticaretini önemli ölçüde serbestleştirmiş bulunması ve hizmetler, sermaye hareketleri gibi alanlarda gümrük birliği ile mal piyasasında sağlanan entegrasyonun derinleştirilmesi yolunda çaba göstermesi, Türk dış ticaret kesiminin Avrupa'da Euro ile ortaya çıkacak yeni ve yoğun rekabet düzenine uyum sağlama ve bundan faydalanma yönünde bir avantajı beraberinde getirecektir (Menteş, 2002: 147).

AB tam üyeliğinin ardından başlayacak olan Ekonomik ve parasal birliğe giriş süreci, ülkemizde ekonomik ve mali politikalarda istikrarı sağlayacaktır. Türkiye'nin Euro'ya geçmesi, hem AB ile yapılan yoğun ticaretin, hem de dış borç yapısının Euro cinsinden olmasından kaynaklanan olası dengesizliği ortadan kaldıracaktır. Ayrıca Türkiye açısından rezerv tutma maliyetleri de azalmış olacaktır (Özdeşer, 2000: 167).

Türkiye'ye doğrudan yabancı sermaye girişindeki artış, temel makro ekonomik dengelerin, ekonomik ve parasal istikrarı sağlamaktaki etkinliğiyle ilgilidir. Ancak, bir dünya rezerv parası iddiası ile ortaya çıkan Euro'nun istikrarlı ve güçlü bir para olma ihtimalinin yükseldiği bu parayı para politikasının şekillendirilmesinde bir "ıpa" olarak kullanılması, yabancı sermayenin sağlanan istikrar ile birlikte ülkeye akmasında bir araç olarak düşünülebilir. Dünya ve Türkiye ekonomisinin bugün geldiği noktalar değerlendirildiğinde, güçlü bir Euro'nun geldiği ve Türkiye'nin de bunu karşılamaya hazır olduğu söylenebilmektedir (Menteş, 2002: 139).

Kur farklılıklarının ortadan kalkması Euro'nun tek para birimi olması ile birlikte, ekonomik ve parasal birlik içindeki "EMU" bölgesi vatandaşları, tatillerini için EMU bölgesi içindeki birlik ülkelerini daha fazla tercih edeceklerdir. Dolayısıyla Türkiye, AB üyesi olması, ardından da Euro'ya geçmesi ile, bu turist kitlesinin tercih alanı içinde yer alacaktır (Akgönül, 2002: 123).

II.2.6. Avrupa Birliği Üyeliği ve Çevrenin Korunması

Avrupa Birliği'nin kurucu Antlaşmalarından olan Paris ve Roma Antlaşmalarında, imzalandığı yılların koşulları içinde, birliğin çevre konusu ve çevre politikalarına ilişkin direkt bir hüküm yer almamıştır. AB'nin 1970 'li yıllardaki çevre hukuku düzenlemeleri, daha çok, tehlikeli ve zararlı malların etiketlenmesi, su kaynaklarının korunması, su ve hava kirliliğinin özellikle de enerji santrallerinden ve motorlu araçlardan kaynaklanan hava emisyonlarının kontrol edilmesi konularına ağırlık vermektedir. 1970-1980 yılları arasındaki düzenlemeler, genelde ülkelerin vatandaşlarının çalışma ve yaşam şartlarının iyileştirilmesi yönündedir (Arda, 2003: 86). Örneğin, AAET 77. maddesinden 85. maddesine kadar güvenlik denetimi işlenmiş, sanayi güvenliğinin denetlenmesinin amacı nükleer reaktörlerde enerji üretiminde kullanılacak maddelerin insanlığa zarar verebilecek biçimlerde ya da insanlığa karşı kullanılmasını önlemektedir (Egeli, 1996: 26).

AB kurulurken çevre ile ilgili sorunlar birliğin ortak çözüm üretmeye yöneldiği konular arasında yer almamıştır. Çünkü Birliği oluşturan temel etken iktisadi meselelerdir. Bunların yanında çevre sorunları tali kalmaktadır (Aksoy, 1999: 32).

Avrupa Toplulukları kurucu antlaşmalarında çevrenin üye devletlerin yetki alanında bırakılmasına karşın, Avrupa Topluluklarının işlemesi, uygulamada çevre korunması konusunda da ortak bir yaklaşımın benimsenmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu

sonuca varılmasındaki birinci sebep, teknik nitelik taşımakta olup, Avrupa Topluluklarında temel politika olarak kabul gören serbest rekabet ilkesinin gerçekleştirilmesidir.

İkinci sebep, Topluluk üyesi devletlerde erişilmiş bulunan yaşam kalitesinin daha da yükseltilebilmesi için doğal yaşam koşullarının sağlıklı bir biçimde işlenmesinin gerekli görülmüş olmasıdır.

Üçüncü sebep, tamamen politik değerlendirmelere dayanmaktadır. Aynı ekonomik düzenin, yaşam koşullarını farklı şekil ve düzeylerde gerçekleşmesi üye devletlerce, politik bakımdan da arzu edilmeyen bir durum olarak değerlendirilmiştir. Dördüncü sebep ise, çevre kirlenmesinin siyasal sınır taşımamasıdır (Egeli, 1996: 25).

Çevre kirliliğinin doğal ortamlara verdiği zararı önlemek amacıyla Avrupa Birliği, doğal kaynakların ve doğal hayatın korunmasına yönelik bir dizi tedbirler geliştirmiştir. (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2003: 20). AB çevre Politikası, kirliliğe ve zararlı maddelere karşı mücadele ile doğal kaynakların, çevrenin ve doğal ortamın korunmasını amaçlamaktadır. AB çevre politikasının amaçları; doğa ve insan sağlığının korunması, bitki örtüsü ve hayvan sağlığının varlığının korunması, ormanlar ve toprağın korunması ve su kirliliği ile mücadele konularında kategorize edilebilir (Özsoy, 2002: 125).

1993 yılının Kasım ayında yürürlüğe giren, AET Kurucu Antlaşmasının adını değiştirerek AB Kurucu Antlaşması haline dönüştüren Maastrich Antlaşması, çevre politikası ile ilgili olarak ise; 2, 3/k, 130R, 130S ve 130T maddelerini yeniden düzenlemiştir. Bu değişiklikler sonunda 130R Maddesinin aldığı son şekil aşağıdadır (Aksoy, 1999: 9):

130R Maddesi;

(1.)

Topluluğun çevre alanındaki politikası, çevre kalitesinin, insan sağlığının korunması, doğal kaynakların temkinli ve rasyonel kullanılması, bölgesel ya da dünya seviyesinde ortaya

çıkan çevre sorunlarına karşı koymayı hedefleyen önlemlerin uluslararası düzeyde geliştirilmesi hedeflerinin izlenmesine katkıda bulunur (Aksoy, 1999: 9)

Avrupa Birliği'nin çevre sorunlarından sorumlu birimi "Çevre, Nükleer Güvenlik ve Sivil Savunma Genel Müdürlüğü" (11. Müdürlük)'dür. Bu genel müdürlük, AB'nin çevre politikasını yürütmekle görevlidir. AB'nin bu konuda ikinci önemli kurumu da Avrupa Çevre Ajansı" (AÇA)'dır. AÇA, veri tabanları ve tematik raporlar hazırlamak, entegre çevresel irdeleme çalışmaları yapmak, periyodik raporlama ve raporlama sistemlerine destek sağlamak, servis ve şebeke altyapısını oluşturmak amacıyla çalışmalar sürdürmek ve bu amaca hizmet edecek bir idari yapıyı teşkil etmek gibi konularda hizmet vermek üzere kurulan, tüzel kişiliğe haiz uluslar arası bir kuruluştur (Arda, 2003: 70).

Avrupa Birliği ülkelerinin yeni turizm politikalarında ortak olan temel özellik, geçmiştekinden farklı olarak ekolojik hedeflerin ekonomik ve sosyal içerikli hedeflerin üzerinde tutulmasıdır. Bu açıdan birliğe aday olan Türkiye'nin en önemli sektörlerinden biri olan turizm sektörünün, beklenen yatırım hedeflerine ulaşmasını sağlamak amacının yanı sıra bu sektörün temel dayanağı olan doğal, kültürel ve tarihsel değerlerin iyi korunması ve turizmin sürdürülebilir bir anlayış çerçevesinde geliştirilmesi gerekmektedir. Türk turizminde ab deki gibi sürdürülebilir anlayışın benimsenip uygulanabilmesi için hem politikacıların ve hem de işletmecilerin turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel önemin bilincine varması ve ulusal ve bölgesel politikaların yeniden oluşturulması kaçınılmaz görünmektedir (Avcıkurt, 1997: 134).

Avrupa Birliği'nin çevre mevzuatında "kirleten öder" ilkesi önemli bir yer tutmaktadır. Bu ilkeye göre, kirlenmenin önlenmesi, sınırlandırılması, ve kirlenmeyle mücadele için yapılan harcamaların kirleten tarafından karşılanması şarttır. Çevreyi kirletenlerin bu sorumluluktan kaçmaları mümkün değildir. Oysa Türkiye'de yasal boşluklar ve uygulamada yeterli denetimin sağlanamaması nedeniyle çevreyi kirletenlere kaçış

olanakları sağlanmaktadır. Ülkemizde çevreyi kirleten kişiler ve kurumlar, kirlenmeyi önlemek için gerekli tüm tedbirleri almış olduklarını ispat etmeleri kaydıyla kirliliğin giderilmesi için gerekli masraflara katılmaktan tamamen kurtulabilmektedir. Aynı zamanda, kirlenmeye yol açan faaliyetin hukuka uygun olduğu hallerde (usulüne göre ruhsat almış işletmeler bakımından) kirletenin, kirlilikten zarar gören üçüncü kişilere herhangi bir tazminat ödemesi de söz konusu değildir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2003: 20).

Avrupa Birliği'nde "ortak sorumluluk" yaklaşımı, devlet ile sivil toplum örgütlerinin çevrenin korunması, kirlenmenin önlenmesi ve çevre kalitesinin artırılması için bir arada çalışmasını şart koşmakta ve bunun için gerekli araçları sunmaktadır. Türkiye'de ise sivil toplum örgütlerinin çevreyi önemli ölçüde ilgilendiren siyasi ve idari kararlardan haberdar olmaları ve bu kararlara doğrudan yada dolaylı olarak katılmaları ile çevre kirlenmeleri karşısında şikayette bulunma ve dava açma olanakları oldukça kısıtlı kalmaktadır. Tam üyelik sürecinde ülkemizin Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi ve Gözlemevi Ağı'na katılımı sağlanmıştır. Vatandaşların çevre hakkında bilgilere kolayca erişmesini sağlayacak ulusal çevre tabanı sisteminin oluşturulması yönündeki çalışmalar da sürmektedir. Tüm bu gelişmeler, sistemin şeffaf bir yapıya kavuşmasında ve vatandaşın söz konusu alanda söz hakkının artmasında büyük önem taşımaktadır. Tam üyelik sonrasında ülkemizde vatandaşların çevre hakkında bilgiye serbestçe ulaşmalarının yanı sıra, çevrenin korunması ile ilgili kararlara iştirak edebilmeleri ve şikayetleri idare tarafından reddedildiği hallerde yargı yoluna gitmeleri de kolaylaştırılacaktır (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2003: 26).

Avrupa Birliği'ne tam üyelikle birlikte, ülkemizde de çevreyi kirletenler, çevreyi korumaya yönelik tüm tedbirleri almış olsalar dahi, verdikleri tüm zararları karşılamak zorunda kalacaklardır. Bu da işletmelerin çevreye karşı daha duyarlı olmalarına neden olacak, bu sayede vatandaşlarımızın daha sağlıklı bir çevrede yaşamasını kolaylaştıracaktır. tam üyelik ile ayrıca, çevreyi kirleten işletmeler her koşulda zarar gören üçüncü kişilere tazminat ödemek

zorunda kalacaklardır. Caydırıcı olması için tasarlanmış bu sistemin tam anlamıyla uygulanması, vatandaşlarımızın maruz kaldığı çevre kirliliğini önemli ölçüde azaltacaktır (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2003: 20).

Tam üyelikle birlikte çevre standartlarının yükselmesi, Türkiye'deki sahillerin temizliğinin güvence altına alınmasını sağlayarak eko-turizmi yaygınlaştıracak ve Türkiye'nin farklı turist gruplarına hitap etmesini sağlayacaktır. AB tam üyeliği, doğal ve tarihi zenginliklerin korunması yönünde de Türkiye'ye önemli katkılarda bulunacaktır. AB, 1993 yılından beri doğal ve kültürel mirasın korunması yönündeki faaliyetlere mavi destek sağlamaktadır. Özellikle müzeler, özel koleksiyonlar, arkeolojik çalışmalar ve doğal zenginlikler için verilmekte olan bu destekler, kültürel mirasın geliştirilmesine katkıda bulunarak ülkemizin turist çekme potansiyelini güçlendirecektir (Özsoy, 2002: 166).

Tam üyelikle birlikte devlet ormanlarında kamu yararına bina ve tesisler yapılması zorlaştırılacak, idari yapı güçlendirilerek orman alanlarında kaçak yapılaşmanın ve orman tahribatının önüne geçilecektir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2003: 20).

Tam üyelikle birlikte çevre standartlarının yükselmesi, Türkiye'deki sahillerin temizliğinin güvence altına alınmasını sağlayarak eko-turizmi yaygınlaştıracak ne Türkiye'nin farklı turist gruplarına hitap edebilmesinin sağlayacaktır (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2003: 62).

AB'ne tam üyeliği Türkiye'nin çevre politikalarına hava kirliliği ve su kirliliği ile mücadele konularında da önemli katkı sağlayacaktır (Özsoy, 2002: 177).

II.2.7. Avrupa Birliği Üyeliğinin Kültürler Arası Yakınlaşmaya Etkileri

Avrupa Birliği, Avrupa'nın siyasi ve ekonomik açıdan gerçek bir birliğe dönüşmesinin, ancak Avrupa'nın ortak hedeflerini benimsemiş bir üst kimliğin oluşturulmasıyla mümkün olacağını görmekte ve bu kapsamda ulusal ve bölgesel kimliklerin de korunması ve geliştirilmesine önem veren daha çok sosyal ve ekonomik haklara dayalı bir

üst kimlik yaratmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede üye ülkeler ulusal kültür ve kimliklerinin koruyabilmekte ve AB'nin kültürel mozağini oluşturmaktadırlar (Özsoy, 2002: 180).

Türkiye'de AB tam üyeliği ile bu üst kimliğe dahil olarak Cumhuriyet ilkelerinin temel taşı oluşturulan çağdaş uygarlıklar seviyesine ulaşma hedefini gerçekleştirebilecek ve kimliğin Avrupalı boyutunu güçlendirecektir. Tam üyelik bunun yanı sıra, Türkiye'nin AB'nin ulusal kültürlerin korunması ve teşvik edilmesine yönelik politikalarına dahil olmasını sağlayarak milli kültürün geliştirilmesine de olanak sağlayacaktır (Özsoy, 2002: 180).

Turizm insanların kültür zenginliğini artırır, dünyaya bakış açılarını da genişletir. Turizm yoluyla toplumların ve toplumsal işleyişte aktif konum ve role sahip olan bireylerin karşı karşıya gelmesi, karşılıklı anlayışları oluşturduğu gibi, yanlış anlamaları da ortadan kaldırmaktadır. Bireylerin toplumsal işleyiş içindeki deneyimleri ve toplumsal kurumlardan beklentileri bir kültür zenginliği içinde ortak "insani" değerler çerçevesine yerleşmektedir (Yıldız, 1997: 67).

Toplumlar arası ilişkilerde kamuoyunun ön yargıları, değişme süreci içinde ortak değerlerin paylaşımına göre biçimlenmektedir. Turizm bu bağlamda toplumsal ilişkileri düzenleyen yada düzenlenmesinde aktif rol oynayan bir aktivite olarak ortaya çıkmaktadır. Turizm aktiviteleri yalnız turistlerin ziyaret ettikleri toplum ve topluluklar üzerinde etkili olmamakta, aynı zamanda ziyaretçilerin kendi ülkelerine dönüşlerinde, ziyaret edilen ülkelerin kamuoyundaki ön yargıların ise değişmesine neden olmaktadır (Yıldız, 1997: 64).

Türkiye'nin AB üyeliği, Avrupa'nın Türkiye hakkındaki olumsuz imajının ortadan kalkmasını sağlayacaktır, ülkemizin yurtdışında tanınmasına yardımcı olacaktır. (Manisalı, 2003: 88). En başta ülkemizin uluslar arası alanda turistler için güvenli bir bölge olduğu inancının yerleştirilmesini kolaylaştıracak ve böylece gerek AB içinden gerek üçüncü ülkelerden Türkiye'ye gelen turistlerin sayısı artacaktır (Özsoy, 2002: 166).

Diğer taraftan AB'ye tam üyelik Türkiye'de iç istikrarın ve bölge barışının sağlanmasına katkıda bulunacaktır. Bölge ülkeleriyle, özellikle Yunanistan ile, gelişecek olumlu ilişkiler Türkiye'nin diğer alanlarda olduğu gibi turizm alanında da bölgedeki gücünü arttıracaktır (Avcıkurt, 1997: 150).

Avrupa Birliği'ne girişin ardından bölge dolayısıyla dünya barışına katkıda bulunulacaktır (Himmetoğlu, 1997: 88).

II.2.8. Avrupa Birliği Üyeliğinin Eğitim Olanaklarına Olası Olumlu Etkileri

Eğitim ve mesleki eğitim, turizm sektöründe kalitenin ve istihdam edilebilirliğin geliştirilmesi ile sektörün gelecekteki çalışanlarının yeterlilik açısından hazır hale getirilmesi için oldukça önem taşımaktadır. Bu sektördeki eğitim ihtiyaçları , özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri alanında, gittikçe artmaktadır. Sektördeki kalifiye eleman açığına karşın işverenler yeterli vasıfların bulunmaması sebebiyle çoğu zaman yeni eleman istihdam etmekte zorlanmaktadır (Türkiye turizm yatırımcıları derneği, 2003: 56-57).

AB, üye ülkelerde istihdam olanaklarının artması ve iyileşmesine olanak vermektedir. Bu alandaki çalışmalar AB'nin sadece üye ülkelerin faydalandığı yapısal fonlarından biri olan Avrupa Sosyal Fonu ile finanse edilir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2003: 66-67).

Türkiye'de genel ve mesleki eğitim, çoğunlukla işgücünün niteliklerinin arttırılmasında yetersiz kalmaktadır. Teknolojinin hızla değişmesi, emek-yoğun sektörlerin öneminin azalması, yeni teknolojilere uyum sağlayabilecek işgücüne ihtiyaç duyulması, AB fonları ile desteklenecek projelerin önemini arttırmaktadır (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2003: 66-67).

AB'nin eğitime ilişkin hedefleri şu şekilde belirlenmiştir;

- Eğitimin özellikle üye ülkelerin dillerinin öğretimi yoluyla geliştirilmesi,

- Ülkeler arasında öğrenci ve öğretmenlerin hareketliliğinin ve diplomaların tanınmasının sağlanması
- Öğretim kurumları arasında işbirliğinin geliştirilmesi
- Üye ülkelerin eğitim sistemlerinin ortak sorunları üstüne bilgi ve deneyimlerin aktarılması
- Gençler ve öğretmenlerin ülkeler arasında değişiminin desteklenmesi
- Açık öğretim ve uzaktan eğitimi geliştirilmesi
- Uluslar arası kurumlar ile eğitim konusunda işbirliğinin geliştirilmesi
- Teknolojik gelişmelere uyum sağlanması,
- Eğitim kurumlarıyla işyerleri arasında işbirliğinin geliştirilmesi
(www.euturkey.org.tr).

Bu sebeple mevcut becerilerin yükseltilmesi ve turizm sektörünün yeni taleplerine karşılık verebilmek için becerilerin geliştirilmesi gerekmektedir. AB bünyesinde, eğitim ve mesleki eğitim becerilerinin geliştirilebilmesi için pek çok topluluk programı geliştirilmiştir.

Bunlar:

- Yeni beceriler kazandırmayı hedefleyen “*Leonardo Da Vinci Programı*”;
- Turizm alanında eğitim kurumları tarafından yürütülen ulusal düzeydeki projeleri finansal açıdan destekleyen “*Socrates Programı*”;
- Gençliğe ilişkin konularda işbirliği sağlanmasına yönelik “*Youth Programı*”;
- İşyerlerinde eşitliği sağlamak ve ayrımcılığın önüne geçmek amacıyla yönelik “*Equal Programı*” ve
- Yüksek eğitimde işbirliğini arttırmayı, üye devletler ile aday ülkelerin konsorsiyum oluşturmak yoluyla yapısal bir işbirliğine gitmelerini sağlamayı hedefleyen “*Tempus Programı*” dır (Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği, 2003: 56-57).

Tam üyelik hedefi doğrultusunda yapılan reformlar çerçevesinde mesleki ve teknik eğitim önemli bir yer tutmaktadır. Bu kapsamda, mesleki ve teknik eğitim ortaöğretim seviyesinde ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılacak, mesleki eğitim belgelerinin karşılıklı olarak tanınması ve AB ile uyumlu meslek standartları saptanarak karşılıklı tanınan mesleki belgelerin işçi, işveren ve devlet kurumlarının yer aldığı bir “*Meslek Standartları Kurumu*”nun “*Sınav ve Sertifikasyon Sistemi*”ne göre verilmesi sağlanacaktır (Özsoy, 2002: 175).

AB ile ortak mesleki eğitim programlarının geliştirilmesi mümkün olacak, Türk öğrenciler AB ülkelerinde daha geniş bir eğitim imkanı bulabileceklerdir. Eğitim ve formasyonda Birlik standartlarına ulaşılabilecek ve işgücü niteliği ve verimlilik artacaktır (Avcıkurt, 1997: 150).

AB üyelik sürecinde eğitime daha çok kaynak ayrılması eğitim standartlarını yükseltmenin yanı sıra eğitim olanaklarını da arttıracaktır. Bunun yanı sıra üyelik süreci, AB'nin eğitim programlarından yararlanma olanağı sunarken, tam üyelik sonrasında AB ülkelerinde, diğer üye ülke vatandaşları ile aynı koşullarda eğitim almak mümkün olacaktır. Bilindiği gibi AB müktesebatı kapsamında bir üye ülke vatandaşı bir diğer üye ülkede o ülke vatandaşları ile aynı koşullarda eğitim görme hakkına sahiptir. AB üyesi ülke vatandaşları arasında harçlar ve ücretlerde ayırım yapılamaz. Tüm üye ülke vatandaşları, aynı burs ve kredi imkanlarından faydalanabilir. Bu bağlamda tam üyeliğin ardından Türk öğrenciler AB ülkelerinde o ülke vatandaşları ile aynı koşullarda eğitim görebileceklerdir. AB üyeliği Türk öğrencilerin yüksek öğrenimlerini bir diğer AB ülkesinde o ülke vatandaşları ile aynı hak ve imkanlara sahip olarak tamamlanmasını sağlayacaktır. Tam üyelik sonrasında Türkiye vatandaşları Avrupa'da eşit statüde eğitim imkanlarına sahip olacaklar ve eğitimdeki çeşitlilikten faydalanabileceklerdir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2003: 31).

AB vatandaşları başka bir üye ülkede eğitim görmek veya araştırma yapmak için müracaat etme hakkına sahiptirler. Üye ülke, kendi vatandaşlarına tanıdığı hakkı üye ülke vatandaşlarına da tanımakla yükümlüdür. Örneğin kendi vatandaşlarına üniversite eğitimi için mali destek veriyorsa, üye ülke vatandaşlarına da bu hakkı tanırlar (Özsoy, 2002: 124).

Öğrenciler, öğretmen ve akademisyenler kişilerin serbest dolaşımı çerçevesinde Avrupa Birliği ülkelerinde çalışma ve eğitim görme olanağına sahip olacaklardır. Socrates programı çerçevesinde değişim programlarından yararlanarak, diğer Avrupa Birliği üyelerinde görev alabileceklerdir. Avrupa Birliği'nin araştırma ve geliştirmeye yönelik programları üniversitelere yeni fonlar sağlayacak ve üniversitelerin araştırma bütçelerini arttıracaktır (Özsoy, 2002: 124).

Buna örnek olarak gösterilebilecek yeni gelişmelerden biri de JRC'dir. Avrupa Komisyonu'nun araştırma tabanlı politika destek organizasyonu olan Ortak Araştırma Merkezi (JRC), 2005 Yıllık Çalışma Programı kapsamında Türk araştırmacıların da yararlanabileceği bir dizi olanak sunmaktadır. 2005 Aksiyon Planı kapsamında 107 uzmanlık çalıştay ve eğitim programı düzenlenecek ve 71 burs ve geçici iş olanağı sağlanacak. Türk araştırmacılar, uzmanlık alanlarında faaliyet gösteren JRC Enstitüleri bünyesindeki çalıştay, ileri eğitim programları, burs ve geçici iş olanaklarından diğer AB ülkeleri, katılımcı ve aday ülkelerle beraber eşit koşullarda yararlanabileceklerdir (Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2005: 9).

JRC'nin sunduğu uzmanlık çalıştayları ve geçici iş olanaklarından yararlanan Türk araştırmacı sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Ortak Araştırma Merkezlerinin faaliyetlerine katılan Türk araştırmacılar, sadece İstanbul ve Ankara'daki üniversite ve araştırma kuruluşlarından değil, Türkiye'nin farklı illerdeki üniversitelerinden de katılım sağlanıyor. Geçtiğimiz dönemde Türkiye'den ulusal uzman, bursiyer yada stajyer olarak kabul edilen 9 araştırmacı oldu. Bunlardan 6'sı çalışmalarını, kabul edildikleri JRC enstitüsünde sürdürüyor,

3 araştırmacının ise işlemleri devam ediyor. 9 araştırmacı ise yedek listede bulunuyor (Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2005: 9).

II.2.9. Avrupa Birliği yeliğinin Kişisel Hak ve özgürlüklere Olası Olumlu Etkileri

Yasal anlamda tüketicinin korunması, birliğin işinin bir parçası olmuştur çünkü getirilen tedbirler, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımını ve sağlanmasını etkilemektedir. AB, vatandaşlarına seyahat ederken veya tatillerini Avrupa'da geçirirken korunmalarını sağlayacak belli haklar da tanımıştır. Örneğin bir araba kiralandığında, aracın doğasında var olan bir kusur nedeniyle kaza meydana gelmesi durumunda sorumluluğun kiralayan üzerinde olmasının engellenmesi, uçakla seyahat edenlerin özellikle Avrupa Birliği yesi bir devlette bulunan hava limanında ifte rezervasyon mağduru olmalarının engellenmesi, devre mülk yada paket tur satın alımlarında doğabilecek sorunlarda tüketicinin itiraz ve iptal haklarına sahip olmasını sağlamak ve yanıltıcı reklamlar yada adil olmayan sözleşmeler sonrasında tüketicilere tazminat ve iptal hakları sunulması gibi (Dursun, 2001: 79).

Üretici malını Avrupa Birliği güvenlik standartlarına göre üretme sorumluluğunu taşır. Tüketicisi, kullanım hatası olmadığını ispat etmek zorunda olmadan hatalı bir malı geri verip parasını alabilir veya uğradığı zarardan dolayı tazminat talep edebilir (zsoy, 2002: 135).

Karşılaşılan sorunlar genellikle ilgili ürün veya hizmetin imalatçısına veya dağıtımcısına şikayette bulunarak dostane yollarla ve herhangi bir bedel ödemeden çözümlenebilir. Bu yöntemin başarısız olması durumunda, tüketicisi yerel tüketicisi örgütüne, ticaret denetim organına veya hileyi önlemek için oluşturulan kuruluşlara başvurabilirler (Dursun, 2001: 79).

Sınır ötesi etkileri olan sorunlar söz konusu olduğunda, tüketici, Avrupa tüketici yasası alanında uzman personelin görevli olduğu *Avrupa Tüketici Bilgilendirme Merkezlerinden (Euroguichets)* birine de başvurabilirler. Bu merkezler her türlü soruya yanıt verebilmektedir (Dursun, 2001: 79).

Özürülerin durumları ise tüketici hakları çerçevesi içinde, altı çizilmesi gereken önemli bir diğer başlıktır. Özürülerin problemleri, onları izole ederek çözülemez. 1989'dan beri Avrupa Birliği Konseyi özürülerle ilgili bir dizi direktif kabul etmiştir. Bunlar hareketliliğin sağlanması ve fiziksel engellerin kaldırılması başlıkları altında toplanan faaliyetleri kapsamaktadır. Pek çok ülkede özürüler kamu ulaşımında ya düşük ücret ödemekte ya da ücret ödememektedir. Özürüler için düzenlenmiş otobüs ve minibüsler evlere kadar servis yapmaktadır (İnce, 1996: 69).

Avrupa Birliği'nin önceliklerinden biri de aday ülkelerin mevzuatlarını Avrupa Birliği'ni oluşturan tüm hukuki belgeler, politikalar, hukuki çerçeve ve kurumsal yapıdan oluşan Topluluk Müktesebatı ile uyumlu hale getirmek için bu ülkelere yardımı olmaktadır. Bu çerçevede aday ülkelerin kendi tüketicilerinin de aynı düzeyde korunmasının sağlanması gerekmektedir. Tüm ülkelerde tüketicinin aynı düzeyde korunmasını sağlamak için yasaların uyumlu hale getirilmesi, Avrupa Birliği'nin önemli başarılarından biri olmuştur (Dursun,2001:79). Ayrıca Avrupa Birliği'ne girişin ardından seyahat sigortası devreye girecek ve turistler bilinçlenecek, tüketici olarak korunacaktır (Himmetoğlu, 1997: 88).

II.2.10. Avrupa Birliği Üyeliğinin Yabancı Sermaye Artışına Etkisi

Uluslar arası ekonomi literatüründe, “yabancı sermaye yatırımı” veya “özel yabancı sermaye yatırımı” olarak kullanılan terimler arasında önemli derecede bir anlam farkı yoktur. Terimlerde geçen “yabancı” kelimesi, bir ülkenin milli sınırları dışında olmak anlamındadır. “Yabancı sermaye” ise; bir ülkedeki mevcut sermaye stokunda, başka ülkenin sahipliğini

ifade etmektedir. “Özel” kelimesi, ülkeye gelen yabancı sermayenin o ülkenin devletine değil, vatandaşlarına ait olduğunu göstermektedir (Çeken, 2003: 31).

Turizmin lüks olmaktan çıkıp kitle hareketliliğine dönüşmesiyle günümüzde “bacasız endüstri” kavramı içinde ele alınan turizm, yatırımcılar tarafından karlı bir alan olarak görülmeye başlanmıştır. Turizmin ekonomik önemi tüm dünyada giderek artmakta ve genişlemektedir. Uluslar arası ticarete turizm pek çok ülke için geniş bir “pazar” olarak görülmektedir (Yıldız, 1997: 60).

Bir ülkenin ekonomik gelişimini belirleyen faktörlerin başından şüphesiz o ülkenin sahip olduğu ekonomik kaynakların miktarı, kalitesi ve üretim teknolojisi yer almaktadır. Üretim faktörleri içinde miktar ve kalite itibariyle artırılmaya en elverişli olanı da sermaye faktörüdür. Sermaye, makine teçhizat gibi fiziki sermaye içerdiği gibi, insanın bilgi eğitim ve tecrübesini de içine alan beşeri sermayeyi de ifade etmektedir. Bu nedenle gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere sermaye transferi dünya ekonomisinde sağlıklı bir denge için zorunlu görünmektedir (Çeken, 2003: 20).

Türkiye, Avrupa Birliği üyeliği ile ticaret, turizm ve yatırım kapasitesini arttıracak, yeni pazarlara açılacaktır. Avrupa Birliği'ni üçüncü ülkelerle oluşturduğu tercihli ticaret alanı genişlemesine ve Türkiye, Gümrük Birliği'nden dolayı bu alana müdahil olmasına ramen tam üye olmadığı için gereken ticari ilişkiyi kuramamaktadır. Diğer ülkelerin girmekte zorlandıkları bu ticaret alanlarında Türkiye tam üyelikle büyük avantajlar elde edebilecek, bunun yanında Orta Asya'dan Ortadoğu'ya kadar birçok ülkeden sermaye çekebilecektir (Akdoğan, 2004: 62).

Türkiye küreselleşen ve dolayısıyla sermaye hareketlerinin de giderek serbestleştiği bir ekonomik dünyanın üyesi olarak, turizm sektörü için uzun vadeli yatırımlara yönelik doğrudan yabancı sermaye girişlerine ihtiyaç duymaktadır. Özellikle son yıllarda ülkemiz ekonomik yapısından kaynaklanan problemler özel sektörü yatırımdan caydırmakta ve kamu

kesiminde yatırım için yaşanan kaynak yetersizliği de yabancı sermaye yatırımlarına olan ihtiyacı günden güne artırmaktadır. Bir ülkenin ekonomik gelişimini belirleyen faktörlerin başından şüphesiz o ülkenin sahip olduğu ekonomik kaynakların miktarı, kalitesi ve üretim teknolojisi yer almaktadır. Üretim faktörleri içinde miktar ve kalite itibariyle artırılmaya en elverişli olanı da sermaye faktörüdür. Sermaye, makine teçhizat gibi fiziki sermaye içerdđi gibi, insanın bilgi eğitim ve tecrübesini de içine alan beşeri sermayeyi de ifade etmektedir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere sermaye transferi dünya ekonomisinde sağlıklı bir denge için zorunlu görünmektedir (Çeken, 2003: 154).

Avrupa Birliği'ne girişin ardından turizm yatırımlarında yabancı sermaye girişi hızlanacaktır. Sınır kontrolleri en aza indirgeneceği için turist hareketlerinde bir artış görülecektir. Ulaşım hizmetlerinde KDV'nin daha da düşürülmesiyle hava yolu ulaşımı daha cazip hale gelecek, mal ve sermaye hareketlerinin yanında ülkemize yeni turistlerin gelmesi de söz konusu olacaktır (Himmetoğlu, 1997: 88).

III. BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın konusunu oluşturan hipotezler, araştırma yöntemi, araştırma aracının geliştirilmesi, örneklem belirleme ve verilerin toplanması süreçleri ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalar yapılacaktır. Öncelikle araştırma amacına uygun olan araştırma yöntemi belirlenecek, bu doğrultuda anket formu geliştirilecek ardından örneklemin belirlenmesi, verilerin toplanması ve analize tabi tutulması faaliyetlerine geçilecektir. Ayrıca bu konuda teori geliştirmek ve gelecekteki araştırmalar için önerilerde bulunulmak da planlanmaktadır.

Araştırmada amaca uygun olarak, veri toplamak için anket formu kullanılmıştır. Aşağıda değişkenlerin ölçümü amacıyla tasarlanan veri toplama aracının geliştirilmesi süreci, evren ve örneklemin belirlenmesi, verilerin toplaması ve analiz edilmesi ile ilişkili detaylar açıklanmaktadır.

III. 1. Araç Geliştirme ve Pilot Çalışma

Araştırma verileri üç sayfalık bir anketle toplanmıştır. Söz konusu anket için kapsam, örneklem ve anlaşılabilirlik konularında planlamalar yapılmıştır. Anketin geliştirilmesi sürecinde Bursa ve İstanbul'da seyahat acentesi yöneticileri ve Turizm Sektöründe faaliyet göstermekte olan vakıf ve dernek yöneticileriyle ve profesyonel turizmcilerle görüşülmüş, böylelikle anketin ikinci bölümünde katılımcılara yöneltilecek değişkenlerin, konuyu bütün yönleriyle ele alması ve ankette kullanılan dilin anlaşılır olması sağlanmaya çalışılmıştır.

Ardından da anketteki cümlelerin okunabilirliği ve soruların anlaşılabilirliğinin test edilmesi amacıyla anket çeşitli seyahat acentalarında çalışan yaklaşık elli kişiye sunulmuştur. Elde edilen geri bildirimler sonucu gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra anket formu son halini almıştır.

III. 2. Araç

Anket üç bölümden oluşturulmuş ve katılımcılara birinci bölümde mesleki ve genel sorular yöneltilmifitir. Anketin ikinci bölümünde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımı ile ilgili, ekonomik faydalar ve sosyal faydalar gibi faktörleri oluşturan otuz iki soru yöneltilmifitir, üçüncü bölümde ise şahısla ilgili sorulara yer verilmiştir.

Araştırmada uygulanan anketin birinci ve üçüncü bölümlerinde toplam 8 adet kategorik değişkene yer verilmiştir. Bunlar; kaç yıldır turizm sektöründe çalışıldığı, çalışılmakta olan seyahat acentesinin grubu, medeni durum, yaş, cinsiyet, aylık gelir, eğitim durumu ve bilinen yabancı diller kategorileridir.

Turizm sektöründe çalışılmakta olan yıl değişkeninin kategorileri “0-2”, “3-5”, “6-8”, “9-11” ve “12 ve üstü” olarak belirlenmiştir. Çalışılmakta olan acentenin grubu değişkeninin kategorileri A, B ,C ve A-G olarak belirlenmiştir.

Medeni durum değişkeninin kategorileri Evli, Bekar; yaş grubu kategorileri “18-24”, “25-39”, “40-54” ve “55 veya üstü” olarak; aylık gelir kategorileri ise “500-999 milyon”, “1 milyar-1,499 milyar”, “1,5 milyar-1,999 milyar”, “2 milyar-2,499 milyar”, “2,5 milyar-2,999 milyar” ve “3 milyar ve üstü” olarak, eğitim durumu değişkeninin kategorileri İlkokul, Ortaokul, Lise, Meslek Yüksek Okulu, Üniversite ve Yüksek Lisans-Doktora olarak belirlenirken, bilinen yabancı diller değişkeni ise İngilizce, Almanca, İtalyanca, Fransızca ve İspanyolca kategorilerine ayrılmış ve bunlara ek olarak “Diğer” seçeneği sunularak söz konusu alternatifler dışında kalan yabancı dillerin de sorgulanmasına çalışılmıştır.

Katılımcılara araştırma anketinin ikinci bölümünde sunulan yargılarla münferit olarak birçok farklı kaynaktan karşılaşılabilmekte iken, birer saptama olarak sunuldukları 4 yayın bu araştırmada esas alınmıştır. Bu yayınlar ve anketin ikinci bölümünde oluşturdukları madde numaraları aşağıda verilmiştir.

Aşağıda da görüldüğü gibi kimi maddelere birden çok yayında rastlanabilmektedir. Bu durum kanaatimizce katılımcılara sunulan yargıların teorik olarak altı dolu öngörüler olduğunu işaret etmektedir. Zira söz konusu yayınlar, yazar ve araştırmacıları birbirinden farklı, bilimsel değeri olan kitap, dergi ve araştırmalardır.

- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği. (1996). “Avrupa Birliği Turizm Politikası”. Ankara.

Madde No		Sayfa No
1	(Türk turizm sektörü geliştirecektir)	4
3	(Türk ekonomisindeki yabancı sermaye oranı artacaktır)	4
5	(Türk turizmi AB'den genel kalkınma yardımlarından önemli ölçüde yararlanacaktır)	7
7	(Ulaştırma sektöründe fiyatlar genel düzeyi düşecektir)	5
10	(Euro uygulaması ile işletmeler arası rekabet artacaktır)	5

11	(Euro uygulaması ile AB üyesi olmayan ülkelerden Türkiye'ye gelen turist sayısı artacaktır)	5
12	(Turizm işletmelerinin faaliyetlerini tüm Avrupa'ya yayma şansı artacaktır)	4-5
13	(Turizm sektörü çalışanlarının çalışma koşulları iyileşecektir)	7
14	(Avrupa ülkeleri ile Türkiye arasındaki kültür-turizm işbirliği artacaktır)	9
18	(Seyahat acenteleri BC-NET şebekesini kullanarak yabancı ortak bulabileceklerdir)	5
19	(KOBİ'ler 'Avrupa Birliği Merkezi'nden yararlanarak işlerini geliştirebileceklerdir)	4
25	(Altyapı problemlerinin çözümü kolaylaşacaktır)	7
26	(Serbest dolaşım hakkı turistler için bürokratik zorlukları azaltacaktır)	4
27	(Euro uygulaması ile turistler için fiyatlar arası kıyaslama yapmak kolaylaşacaktır)	5
28	(Euro uygulaması ile turizm işletmelerinin ülkeler arası kambiyo farklarından doğan maliyetleri azalacaktır)	5
29	(AB üyeliğinin ardından turist hakları daha etkin korunacaktır)	8
30	(Türkiye'de turist güvenliği daha etkin sağlanacaktır)	8
31	(Türkiye'de özürürlü turistlerin ulaşımı dolaşımı kolaylaşacaktır)	8
32	(AB üyeliği ardından turistik faaliyetlerde çevrenin korunmasına daha çok önem verilecektir)	9

• Avcıkurt, Cevdet. (1997). “Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türk Turizmi”. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Balıkesir Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir

Madde No		Sayfa No
1	(Türk turizm sektörü gelişecektir)	150
2	(Turizm işletmeleri arası rekabet artacaktır)	"
3	(Türk ekonomisindeki yabancı sermaye oranı artacaktır)	"
4	(Avrupalı zincir oteller Türkiye'ye yönelecektir)	"
5	(Türk turizmi AB'den genel kalkınma yardımlarından önemli ölçüde yararlanacaktır)	"
6	(Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı artacaktır)	"
7	(Ulaştırma sektöründe fiyatlar genel düzeyi düşecektir)	"
8	(Kalifiye eleman probleminin çözümü kolaylaşacaktır)	"
15	(Özellikle turizm sektöründe yabancı sermaye artışı olacaktır)	"
16	(AB ülkeleriyle ortak mesleki eğitim programları oluşturulacaktır)	"
17	(İşletmeler arası rekabet hizmet kalitesini arttıracaktır)	"
20	(Ürün kalitesi problemlerini çözmek kolaylaşacaktır)	"
21	(Turistik yoğunlaşma probleminin çözümü kolaylaşacaktır)	"
22	(Ortak mesleki eğitimler sonrası mesleki kalite artacaktır)	"
23	(Avrupalı vatandaşlar Türkiye'yi daha yakından tanıyacak ve Türkiye hakkındaki olumsuz imaj silinecektir)	"
24	(Türk- Avrupa halkları arası kültürel yakınlaşma doğacaktır)	"
25	(Altyapı problemlerinin çözümü kolaylaşacaktır)	"
26	(Serbest dolaşım hakkı turistler için bürokratik zorlukları azaltacaktır)	"
32	(AB üyeliği ardından turistik faaliyetlerde çevrenin korunmasına daha çok önem verilecektir)	"

• İktisadi Kalkınma Vakfı. (2003). “AB Üyeliğinin Türkiye Vatandaşlarına Sağlayacağı Faydalar”. İKV Yayınları, Yayın No:173. Promat Basımevi. 2. Baskı. İstanbul

Madde No

Sayfa No

9	(Serbest dolaşım hakkı ülkeler arası sermaye hareketliliğini arttıracaktır)	67
16	(AB ülkeleriyle ortak mesleki eğitim programları oluşturulacaktır)	30
29	(AB üyeliğinin ardından turist hakları daha etkin korunacaktır)	34
32	(AB üyeliği ardından turistik faaliyetlerde çevrenin korunmasına daha çok önem verilecektir)	19-24

• Çeken, Hüseyin. (2003). “Küreselleşme, Yabancı Sermaye ve Türkiye Turizmi”. 1. Basım. Değişim Yayınları Kitap Evi. İstanbul

Madde No		Sayfa No
3	(Türk ekonomisindeki yabancı sermaye oranı artacaktır)	104
9	(Serbest dolaşım hakkı ülkeler arası sermaye hareketliliğini arttıracaktır)	45
15	(Özellikle turizm sektöründe yabancı sermaye artışı olacaktır)	154

III. 3. Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TURSAB)’a bağlı olarak İstanbul’da faaliyet göstermekte olan seyahat acenteleri oluşturmaktadır. Bu amaçla TURSAB’tan alınan evren listesinden (N=1520), % 20’lik bölümü tabakalı örneklem belirleme yöntemiyle ayrılmış, böylelikle 304 birimlik bir örneklem grubu elde edilmiştir. Anket formunun örneklem grubuna uygulanmasının ardından grubtan 274 adet anket elde edilmiştir. Anketlerin ön incelemesinden sonra 42 adeti analiz dışı bırakılmış ve sonuç olarak analizler 232 adet kullanılabilir anketle yapılmıştır.

Analiz dışı bırakılmış olanlar, sıklıkla eksik madde içeren ve likert tipi ölçek kullanılan yargıların hemen hepsinde aynı seçeneğin işaretlenmesi gibi sebeplerle bilimsel niteliğini yitirmiş anket formlarıdır.

III. 4. Veri Toplama

Planlama aşamasında anket formunun örneklem grubuna birebir görüşme yoluyla uygulanması düşünülmüş fakat seçilen örneklemin coğrafik olarak birebir görüşmeler yoluyla araştırılmaya elverişli olmaması sebebiyle öncelikle fax yoluyla söz konusu seyahat acentelerine anketler ulaştırılmıştır. Fakat bu yolla yeterli geri dönüşün sağlanamaması üzerine tekrar birebir görüşme yoluna gidilmiştir. Anketler örneklem grubuna, çoğunluğu Marmara Üniversitesi öğrencisi ve araştırma yöntemleri deneyimi olan 6 kişilik bir grup anketör tarafından, 2004 yılı Eylül-Aralık döneminde uygulanabilmiştir.

III. 5. Veri Analizi

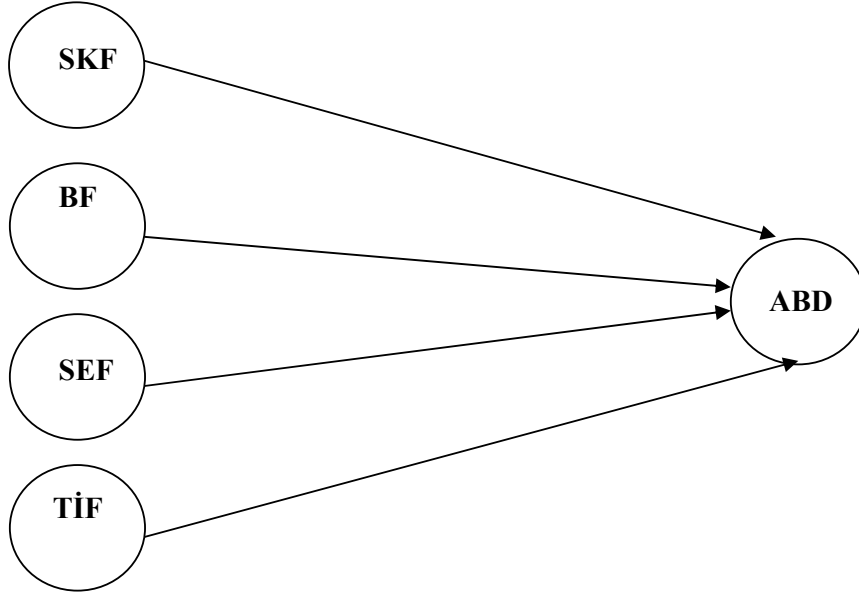
Örneklemden elde edilecek veriler, araştırmada ulaşılmaması hedeflenen amaçlar doğrultusunda gruplandırılacaktır. Ardından elde edilen veriler Statistical Package for Social Sciences (SPSS) For Windows (versiyon 12.0) paket programı kullanılarak analize tabii tutulacaktır. Kategorik değişkenlere dair verilere betimsel analizler uygulanacaktır.

Araştırma anketinin ikinci bölümünde yer alan değişkenlere dair veriler öncelikle maddelerin faktör yapılarının ortaya çıkarılması amacıyla Faktör Analizi (Principal Component Analysis)'ne tabii tutulacaktır. Ardından önce elde edilecek faktörler boyutları bağımsız değişken, "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üye Olmasına Verilen Destek" bağımlı değişken; sonra gene faktörler boyutları bağımsız değişken, "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılımının Ekonomik Sonuçları Turizm Sektörü İçin Olumlu Olacaktır" iddiasına verilen destek bağımlı değişken olmak üzere olmak üzere verilere regresyon analizi uygulanacaktır.

Bunlarla birlikte bağımlı ve bağımsız değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkilerini incelemek amacı ile tüm değişkenler korelasyona tabii tutulacaktır.

III. 6. Araştırma Modelleri ve Hipotezler

Şekil. III. 1.

İkinci bölümde de belirlendiği gibi, Avrupa Birliği üyeliğinden beklenen faydalar dört başlık altında toplanmaktadır. Bunlar: Sektörel Faydalar (SKF), Bireysel Faydalar (BF), Sosyo- Ekonomik Faydalar (SEF) ve Turistik İşletmecilik Açısından Beklenen Faydalar(TİF) tir. Bu araştırmanın ilk safhasında bu faydalar hakkındaki görüşlerin, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımına verilen destek (ABD) ile olan ilişkileri incelenecektir. Söz konusu ilişkiler araştırmanın birinci modelini oluşturmaktadır:

Birinci modelde bağımlı değişken Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımına verilen destek (ABD); bağımsız değişkenler; sektörel faydalar (SKF), bireysel faydalar (BF), sosyo-ekonomik faydalar (SEF) ve turistik işletmecilik açısından beklenen faydalar (TİF)'dir.

Seyahat Acenteliğinde, Türkiye'nin Avrupa Birliğine üye olmasının getireceği sektörel (SKF) bireysel (BF), sosyo - ekonomik (SEF) ve turistik işletmecilik açısından beklenen faydalar (TİF) ile Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek (ABD) arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki ortaya çıkması beklenmektedir. Buna göre birinci modele bağlı hipotezler şunlardır:

Hipotez 1: Sektörel faydalar(SKF) ile Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek (ABD) arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

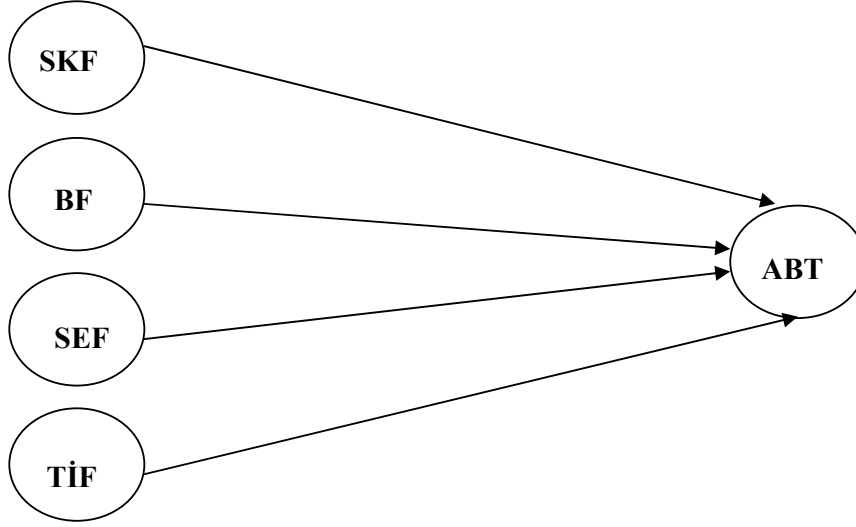
Hipotez 2: Bireysel faydalar(BF) ile Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek (ABD) arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Hipotez 3: Sosyo –Ekonomik faydalar(SEF) ile Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek (ABD) arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Hipotez 4:Turistik İşletmecilik açısından faydalar(TİF) ile Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek (ABD) arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise Seyahat Acenteliğinde, Türkiye'nin Avrupa Birliğine üye olmasının Sektörel (SKF), Bireysel (BF), Sosyo- ekonomik (SEF) ve Turistik İşletmecilik açısından beklenen faydalar (TİF)'a ait görüşler ile Avrupa Birliği'ne katılımının ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı (ABT) görüşüne verilen destek arasındaki ilişki araştırılacaktır. Söz konusu ilişkiler araştırmanın ikinci modelini oluşturmaktadır.

Şekil. III. 2.

İkinci şekilde bağımlı değişken Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılmasının ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı (ABT) görüşüne verilen destek, bağımsız değişkenler; sektörel faydalar (SKF), bireysel faydalar (BF), sosyo-ekonomik faydalar (SEF) ve turistik işletmecilik açısından beklenen faydalar (TİF)'dir.

Seyahat Acenteliğinde, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasının getireceği sektörel (SKF) bireysel (BF), sosyo-ekonomik (SEF) ve turistik işletmecilik açısından faydalar (TİF) ile Avrupa Birliği'ne katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı (ABT) görüşüne verilen destek arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki ortaya çıkması beklenmektedir. Buna göre ikinci modele bağlı hipotezler şunlardır:

Hipotez 5: Sektörel faydalar(SKF) ile Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı (ABT) görüşüne verilen destek arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Hipotez 6: Bireysel faydalar(BF) ile Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı (ABT) görüşüne verilen destek arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Hipotez 7: Sosyo-ekonomik faydalar(SEF) ile Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı (ABT) görüşüne verilen destek arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Hipotez 8: Turistik İşletmecilik açısından beklenen faydalar(TİF) ile Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı (ABT) görüşüne verilen destek arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

IV. BÖLÜM

ANALİZ VE BULGULAR

Bu bölümde, toplanan verilere uygulanan analizlere ve elde edilen sonuçlara yer verilecektir. Veri analizleri SPSS For Windows (versiyon 12.0) paket programı ile yapılmıştır.

Veri analizlerinin sunumunda öncelikle betimsel analizlerin sonuçlarına yer verilmiş ardından da korelasyon ve regresyon analizlerinin sonuçları sunulmuştur.

IV.1. Betimsel Analizler

Bu bölümde öncelikle İstanbul'da faaliyet göstermekte olan seyahat acentesi çalışanlarına ilişkin demografik özellikler ile çalışmakta oldukları acentelere ilişkin özellikler anlatılmaktadır.

IV.1.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerinin Betimlenmesi

Tablo. IV. 1. Sosyo-Demografik Değişkenler

	N	%
TECRÜBE		
0-2	42	18,1
3-5	61	26,3
6-8	71	30,6
9-11	29	12,5
12 ve üstü	29	12,5
Toplam	232	100,0
ACENTA GRUBU		
A	182	78,4
B	22	9,5
C	7	0,3
A-G	21	9,1
Toplam	232	100,0
YAŞ GRUBU		

18-24	45	19,4
25-39	165	71,1
40-54	18	7,8
55 veya üstü	4	1,7
Toplam	232	100,0

CİNSİYET

Erkek	122	52,6
Kadın	110	47,4
Toplam	232	100,0

GELİR GRUBU

500-999 milyon	88	37,9
1-1,499 milyar	76	32,8
1,5-1,999 milyar	40	17,2
2-2,499 milyar	18	7,8
2,5-2,999 milyar	4	1,7
3 milyar ve üstü	6	2,6
Toplam	232	100,0

EĞİTİM

Ortaokul	1	0,4
Lise	66	28,4
Meslek Yüksek Okulu	29	12,5
Üniversite	134	57,8
Yüksek Lisans- Doktora	2	0,9
Toplam	232	100,0

YABANCI DİL

İngilizce	206
Almanca	63
Fransızca	26
İtalyanca	5
Arapça	3
Bulgarca	5
Rusça	7
İspanyolca	3
Latince	1
Toplam	319

Not: Yabancı dil değişkenindeki sayılar, birden çok yabancı dili içermekte olduğu için toplam 319 olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo IV. 1.'de sosyo-demografik değişkenlere ait analiz sonuçları sunulmaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi, katılımcıların cinsiyetlerinde dengeli bir dağılım söz konusudur, katılımcıların %52,6 'sı erkekler, % 47,4 'ü ise kadınlardan oluşmaktadır. Seyahat acentesi çalışanlarının çalışmakta oldukları yıllara bakıldığında ise en büyük oranı %30,6 ile 6-8 yıldır çalışmakta olanların oluşturduğu görülmektedir, bunu %26,3 ile 3-5 yıldır çalışmakta olanlar takip etmektedir. Geri kalan katılımcıların ise %18,1 'i 0-2 yıl, %12,5 'i 9-11 yıl ve yine %12,5 'i ise 12 ve daha fazla yıldır seyahat acenteliğinde çalışmaktadırlar.

İstanbul'daki seyahat acentelerinde çalışanların çok büyük çoğunluğu 25-39 yaş grubundadır 71,1. %19,4 'ü 18-24; 7,8 'i 40-54 yaş aralığında ve 1,7 'si ise 55 yaş ve üzerindedir.

Gelir gruplarında ise 500-999 milyon Türk Lirası aralığında aylık gelire sahip olanlar %37,9 ile ilk sırayı alırken bunu çok da büyük olmayan bir fark ile 1-1,499 milyar Türk Lirası

arası aylık gelir elde edenler izlemektedir. %32,8. Çalışanları eğitim durumları kategorisinde ise üniversite mezunlarının oluşturduğu grubun %57,8 ile en büyük çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.

IV.1.2. Diğer Değişkenlerin Maddelerinin Betimlenmesi

Tablo. IV. 2.

Diğer Değişkenlerin İstatistikleri

	N	En Küçük Değer	En Büyük Değer	Ortalama	Standart Sapma
Sektör gelişecek	232	1,00	7,00	6,0733	1,29226
Rekabet artacak	231	1,00	7,00	5,7273	1,27487
Yabancı sermaye artacak	232	1,00	7,00	5,9569	1,18353
Zincir oteller artacak	229	1,00	7,00	5,6070	1,25066
AB kalkınma yardımı artacak	232	1,00	7,00	5,5931	1,45624
Ziyaretçi sayısı artacak	232	1,00	7,00	6,0474	1,12907
Ulaştırma fiyatları düşecek	230	1,00	7,00	5,1217	1,29256
Kalifiye eleman artacak	231	1,00	7,00	4,9481	1,41018
Sermaye hareketi artacak	230	1,00	7,00	5,5826	1,30490
Euro ile rekabet artacak	229	1,00	7,00	4,8690	1,43892
Üye olmayan ülkelerden turist sayısı	229	1,00	7,00	4,5328	1,52034
Turizm işletmeleri Avrupa'ya yayılacak	231	1,00	7,00	5,3636	1,32116

Çalışma koşulları iyileşecek	231	1,00	7,00	5,1429	1,42994
AB ile kültür turizm işbirliği artacak	230	1,00	7,00	5,4391	1,29265
Yabancı sermaye artışı olacak	232	1,00	7,00	5,7586	1,34596
Ortak mesleki eğ. prog. oluşturulacak	226	1,00	7,00	5,1681	1,10677
Rekabet hizmet kalitesini artıracak	230	1,00	7,00	5,8739	1,11626
BC-net ile yabancı ortak bulunabilecek	201	1,00	7,00	5,0547	1,15844
Kobiler işlerini geliştirecek	215	1,00	7,00	5,0372	1,14325
Ürün kalitesi prob.çözmek kolaylaşacak	226	1,00	7,00	5,2168	1,10429
Yoğunlaşma prob. çözümü kolaylaşacak	229	1,00	7,00	5,1397	1,23105
Ortak mes. Eğt. ile mes. kalite artacak	232	1,00	7,00	5,4828	1,13567
Olumsuz imaj silinecek	232	1,00	7,00	5,6638	1,38916
Kültürlerarası yakınlaşma doğacak	232	1,00	7,00	5,5819	1,48067
Altyapı prob. çözümü kolaylaşacak	231	1,00	7,00	5,9221	1,49579
Serbest dolaşım bürokrasiyi azaltacak	232	1,00	7,00	5,9871	1,50463
Turistlerin fiyat kıyaslamasına kolaylık.	231	1,00	7,00	6,1645	1,10680
Kambiyo farkları maliyetleri azalacak	225	1,00	7,00	5,5156	1,38583
Turist hakları daha kolay korunacak	230	1,00	7,00	6,0696	1,47303
Turist güvenliği kolaylaşacak	232	1,00	7,00	6,000	1,54584
Özürü turistlerin dolaşımını kolaylaşacak	228	1,00	7,00	5,7368	1,74120
Çevrenin korunması kolaylaşacak	232	1,00	7,00	6,0517	1,49658
Cevaplanan	188				

Not: 1: Hiç Katılmıyorum, 4: Kararsızım, 7: Tamamen Katılıyorum anlamındadır.

IV.2. Faktörlerin Belirlenmesi

Tablo IV. 2.'de oluşan faktörle bu faktörleri oluşturan değişkenler, faktörlere ait yükler, faktörlerin açıkladıkları varyans ve faktörlere ait alpha katsayıları sunulmuştur.

Araştırmada katılımcılara yöneltilen 32 değişken, faktör analizine tutulmuştur. Yapılan ilk analizde dört adet faktör elde edilmiştir. Fakat bu dört faktör için yapılan içerik analizi sonucunda 0,40'tan düşük yüklenme değerine sahip olduğu için 2 ve faktörlere çapraz yüklendiği için 7 adet olmak üzere, toplam 9 değişken bir sonraki faktör analizine dahil edilmemiştir. Geri kalan 23 maddenin tabii tutulduğu ikinci faktör analizini sonucunda yükleme değerleri .50'nin ve özdeğerleri 1'in üzerinde toplam varyansın %63,08'ini açıklayan dört faktör elde edilmiştir.

Bu faktörler tablodan da görülebileceği gibi; Avrupa Birliği yeliğinin ardından zrl turistlerin dolaşımı kolaylaşacaktır, turist hakları daha etkin korunacaktır, turist güvenliği daha etkin sağlanacaktır, serbest dolaşım hakkı ile turistler için bürokratik zorluklar ortadan kalkacaktır, turistik faaliyetlerde çevrenin korunmasına daha önem verilecektir gibi altı maddeden oluşan "Bireysel Faydalar" faktörü; Avrupa Birliği yeliğinin ardından turizm işletmelerinin faaliyetlerini tüm Avrupa'ya yayma şansları artacaktır, turizm sektörü çalışanlarının çalışma koşulları iyileşecektir gibi altı maddenin oluşturduğu "Turistik işletmecilik Açısından Faydalar" faktörü; Avrupa Birliği yeliğinin ardından KOBİ'ler Avrupa Bilgi Merkezi'nden yararlanarak işlerini genişletebilecekler, turistik yoğunlaşma probleminin çözümü kolaylaşacaktır gibi altı faktörden oluşan "Sosyo-Ekonomik Faydalar" faktörü ve özellikle turizm sektöründe yabancı sermaye artışı olacaktır, Avrupalı zincir oteller Türkiye'ye yönelecektir, ortak para uygulaması ile işletmelerin kambiyo farklarından doğan maliyetleri ortadan kalkacaktır gibi maddelerden oluşan "Sektörel Faydalar" faktörleridir.

Faktörlerin aıkkladıkları varyans oranlarına bakılıncaya Bireysel Faydalar'ın (45,53) ile en yüksek olduğu görülmektedir. Turistik işletmecilik açısından faydalar faktörünün aıkkladığı varyans (7,17) , Ekonomik faydalar faktörünün aıkkladığı varyans (5,72) ve Sektörel faydalar faktörünün aıkkladığı varyans (4,66) olarak oluşmuştur.

Elde edilen bu faktörler, literatüre bakıldığında daha önce yapılan çalışmalarda ortaya çıkarılan boyutlarla paralellik göstermektedir. Cardoso ve Ferreira Avrupa Birliği üyeliğinin Portekiz turizmini etkileyen sonuçlarını incelemişler ve buldukları sonuçları üç boyutta kategorize etmiştir. Bunlar bölgesel, ekonomik ve politik sonuçlar olarak ortaya çıkmıştır.

Cardoso ve Ferreira'ya göre turizm çok boyutlu bir konu olduğu için Avrupa Birliği üyeliği; sermayenin ve kişilerin serbest dolaşımı, çevreye özellikle turistik faaliyetlerde verilen önemin artırılması, işsizliğin ortadan kaldırılması yönündeki çalışmalar gibi yollarla turizmi doğrudan etkilemektedir. Turizmin de ödemeler dengesine katkısı, yatırım miktarının artışına sağladığı katkı, işsizliğe çözüm olması gibi yollarla bölge ve ülke ekonomisine faydalıdır (Cardoso, Ferreira, 2000: 401)

Cardoso ve Ferreira, Portekiz'de turizmin gelirlere, ödemeler dengesine, işsizliğe, yatırımlara ve ekonomik gelişmeye etkisini incelemiş ardından Portekiz'in Avrupa Birliği'ne üyeliği sonrasında, ülke turizmini geliştirmek için faydalandığı Avrupa Birliği yapısal fonlarından Portekiz turizminin ne yönde ve ne derecede etkilendiğini araştırmış, bu yolla dolaylı olarak Avrupa Birliği üyeliğinin Portekiz turizminde ortaya çıkarttığı sonuçları belirlemiştir.

Bizim araştırmamızdan farklı olarak bir takım veriler rakamlar ve istatistikler ile karşılaştırmalar yaparak Portekiz turizminde Avrupa Birliği üyeliği sonrası yaşananları bir nevi sektör analizi çalışması şeklinde ortaya koyan araştırmada, Avrupa Birliği üyeliğinin Portekiz turizmine etkisi bölgesel, ekonomik ve politik sonuçlar olarak ortaya çıkartılmıştır.

Bizim araştırmamızın sonucunda ortaya çıkan “Bireysel Faydalar”, “Sosyo-Ekonomik Faydalar”, “Turistik İşletmecilik Açısından Beklenen Faydalar” ve “Sektörel Faydalar” faktörleri de Cardoso ve Ferreira'nın ortaya koyduğu faktörlerle paralellikler göstermektedir.

Cardoso ve Ferreira araştırmalarında Portekiz turizminde var olan mevcut durumu ve bu durumun gelişim aşamalarını inceleyip kategorize etmişken, bizim araştırmamızda Türkiye turizminde, Türkiye'nin Avrupa Birliği yeliğinin ardından ortaya çıkması beklenen etkiler incelenip kategorize edilmiştir. Ayrıca bizim çalışmamızda yabancı sermaye miktarında artış, Avrupa Birliği yapısal fonlarından Türkiye turizminin alabileceği yardımlar, Euro uygulamasının etkileri gibi olası ekonomik ve sektörel sonuçların yanında turist haklarının daha etkin korunması, zrllerin dolaşım haklarının garantiye alınması, evre koruma bilincinin arttırılması gibi bireysel ve sosyo-ekonomik olmayan sonuçlar da araştırma kapsamına dahil edilmeye çalışılmıştır.

Tablo. IV. 3. Faktör Analizi

Faktörler	Faktör Yükleri	z değerler	Açıklanan Varyanslar	Cronbach Alpha
Faktör 1: Bireysel Faydalar		13,66	45,53	,9341
31.AB yeliğinin ardından ülkemizde zrl turistlerin dolaşımını kolaylaşacaktır.	,786			
29.AB yeliğinin ardından turist hakları daha etkin korunacaktır.	,818			
30.Turist güvenliği daha etkin sağlanacaktır.	,859			
32.Turistik faaliyetlerde çevrenin korunmasına daha çok önem verilecektir.	,781			
26.Serbest dolaşım hakkı turistler için bürokratik zorlukları kaldıracaktır.	,712			
25.Alt yapı problemlerinin çözümü kolaylaşacaktır.	,798			
Faktr2:Turistik İşletmecilik Açısından Faydalar		2,15	7,17	,8901
12.Turizm işletmelerinin faaliyetlerini tüm Avrupa'ya yayma şansı artacaktır.	,595			
11.AB yesi olmayan ülkelerden gelen turist sayısı artacaktır.	,667			
13.Turizm sektörü çalışanlarının çalışma koşulları iyileēecektir.	,563			
10. Euro uygulaması,işletmelerarası rekabet artacaktır.	,701			

Faktörler	Faktör Yükleri	Öz değerler	Açıklanan Varyanslar	Cronbach Alpha
7. Ulaştırma sektöründe,fiyatlar genel düzeyi düşecektir. 14.Avrupa ülkeleri ile aramızda kültür-turizm işbirliği artacaktır.	,608 ,674			
Faktör 3: Sosyo-Ekonomik Faydalar		1,71	5,72	,8949
19.KOBİ'ler "Avrupa Bilgi Merkezi"nden yararlanarak işlerini geliştirebileceklerdir. 17.İşletmeler arası rekabet hizmet kalitesini arttıracaktır. 20.Ürün kalitesi problemlerinin çözümü kolaylaşacaktır. 8.Kalifiye eleman problemini çözmek kolaylaşacaktır. 21.Turistik yoğunlaşma probleminin çözümü kolaylaşacaktır. 22.Ortak mesleki eğitimler sonrası mesleki kalite artacaktır.	,744 ,645 ,664 ,517 ,479 ,523			
Faktör 4: Sektörel Faydalar		1,40	4,66	,7740
15.Özellikle turizm sektöründe yabancı sermaye artışı olacaktır. 4.Avrupalı zincir oteller ülkemize yönelecektir. 9.Serbest dolaşım hakkı ülkeler arası sermaye hareketliliğini arttıracaktır. 28.Euro uygulaması ile işletmelerin kambiyo farklarından doğan maliyetleri azalacaktır. 27.Euro uygulaması ile turistler için fiyat kıyaslaması yapmak kolaylaşacaktır.	,765 ,684 ,416 ,501 ,570			

Not: Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliği= .915
Bartlett's Test of Sphericity: p< .000 (Chi-Square 4191,5, df=406)

IV.3 Korelasyon Analizi

Bu bölümde araştırma modelinde yer alan faktörler arasındaki korelasyonlar incelenecektir.

Tablo. IV. 4. Faktörler Arası Korelasyonlar

Faktörler	ABK	ABT	BF	TİF	SEF	SKF
ABD	1	0,669	0,607	0,632	0,439	0,393
ABT		1	0,572	0,519	0,337	0,310
Bireysel Faydalar			1	0,703	0,685	0,561
Turistik İşletmecilik Faydaları				1	0,699	0,627

Sektörel Faydalar	1	0,600
Sosyo-ekonomik Faydalar		1

Not: N:232 ve değişkenler arası korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo IV. 4.'te araştırmamızın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki korelasyon değerleri sunulmuştur. Değerlerin pozitif oluşması, değişkenler arasında varolan doğru orantıyı ifade etmektedir.

Korelasyon değerleri incelendiğinde, en yüksek korelasyon değerinin (0,703) turizm gibi insani ilişkilerin, kişisel bilgi, beceri ve yeteneklerin önemli yer tuttuğu bir sektörde çalışmakta olanların, Avrupa Birliği üyeliğine ait sahip oldukları bireysel fayda beklentileri ile turistik işletmecilikle ilintili fayda beklentileri arasında güçlü bir paralellik, bir doğru orantı olduğunu göstermektedir. Dikkat edilirse, ikinci en yüksek korelasyon da gene turistik işletmecilik açısından beklenen faydalar ile sosyo-ekonomik faydalar arasında gerçekleşmiştir (,699).

Buradan hareketle denilebilir ki katılımcılar, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olmasının kişisel, turistik işletmecilik açısından ve sektörel açıdan sahip olunan fayda beklentilerine vereceği yanıtın birbirinden çok uzak olmadığı, birbiri ile paralellik taşıdığı düşüncesindedirler.

Seyahat acentası çalışanlarının bireysel beklentileri arttıkça sosyo-ekonomik (,685) ve sektörel (,561) beklentileri de artmakta; turistik işletmecilik açısından sahip oldukları beklentiler arttıkça da sosyo-ekonomik (,699) ve sektörel (,627) beklentileri artmaktadır.

En düşük korelasyon ise sektörel fayda beklentileri ile Avrupa Birliği üyeliği'ne verilen destek arasında oluşmuştur (,310). Bu durum, çalışanların sektörel fayda beklentileri ile Avrupa Birliği'ne üye olma fikrine verdikleri destek arasında doğru orantı yoktur.

Sektörel fayda beklentileri ile sosyo-ekonomik beklentiler arasındaki korelasyon da ,600 olarak gerçekleşmiştir. Denilebilir ki çalışanların sosyo-ekonomik fayda beklentileri arttıkça sektörel fayda beklentileri de artmaktadır. Diğer taraftan bireysel fayda beklentisi ile sektörel fayda beklentisi arasındaki korelasyon da doğru orantılı ama çok da güçlü olmayan bir ilişkiyi göstermektedir.

Sektörel ve sosyo-ekonomik beklentiler arası korelasyon ile bireysel ve turistik işletmecilik açısından beklenen faydalar arasındaki korelasyonun yüksek ve bireysel fayda beklentileri ile sektörel fayda beklentileri arası korelasyonun nispeten daha düşük gerçekleşmiş olması, katılımcıların daha çok içinde buldukları turistik işletmecilik ve bireysel fayda beklentileri gibi konularda daha güçlü yorum yaptıkları ve ekonomik beklentileri ile ilgili olarak yaptıkları yorumlarda nispeten temkinli olmaya çalıştıkları anlamına gelebilir.

IV.4 Regresyon Analizleri ve Hipotez Testleri

Araştırma modelini test etmek amacıyla iki ayrı regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo. IV. 5.

Faktörlerin AB Üyelğine Destekle Olan ilişkileri			
Değişkenler	B	t	p
Sektörel Faydalar	-0,075	-0,689	0,492
Bireysel Faydalar	0,448	5,162	0,000
Soso-Ekonomik Faydalar	-0,222	-1,810	0,072
Turistik İşletmecilik Faydaları	0,692	6,177	0,000

N=232; R²= ,463

Tablo IV. 5.'te ilk regresyon analizinin sonuçları sunulmaktadır. Sektörel, bireysel, sosyo-ekonomik ve turistik işletmecilik açısından sahip olunan beklentiler ile Türkiye'nin

Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek regresyona tabi tutulmuş ve aralarındaki ilişki incelenerek ilk dört hipotez test edilmiştir.

Hipotez 1: Sektörel faydalar (SKF) ile Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek (ABD) arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Birinci hipotez desteklenememiştir. Tabloda 11'de görüldüğü gibi, 0,05 anlamlılık düzeyinde, sektörel faydalar ile Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek arasında pozitif yönde bir ilişki yoktur (B: -0,075; p: 0,492). Bu dikkate değer bir durumdur. Yukarıda yapılan korelasyon analizinde de sektörel fayda beklentileri değişkeni ile Avrupa Birliği üyeliğine destek arasında en düşük korelasyon değeri görülmüş idi. Buradan hareketle denilebilir ki Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasının Türk turizmine sektörel birtakım faydalar sağlayacağını düşünen katılımcıların bu beklentileri Avrupa Birliği üyeliğine destek vermeleri için yeterli değildir.

Hipotez 2: Bireysel faydalar(BF) ile Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek (ABD) arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Bu hipotez desteklenmiştir. Tablo 11'deki verilere göre, 0,05 anlamlılık düzeyinde, bireysel faydalar ile Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek arasında olumlu ve pozitif yönde bir ilişki vardır (B:0,448 ; p: 0,000). Avrupa Birliği üyeliğinin ardından birtakım bireysel faydaların oluşacağı beklentisinde olanlar belki de bu beklentileri sebebi ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasını istemektedirler. Bu iki değişken arasındaki ilişki korelasyon analizinde de kendini göstermektedir.

Hipotez 3: Sosyo-Ekonomik faydalar (SEF) ile Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek (ABD) arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Bu hipotez de desteklenememiştir. Tablo 11'deki verilerden de anlaşılacağı üzere, Sosyo –Ekonomik faydalar ile AB üyeliğine verilen destek arasında pozitif yönde bir ilişkiden bahsedilememektedir (B: -0,222; p: 0,072). Yine korelasyon analizinin sonuçlarını da göz önünde bulundurarak elde ettiğimiz bu veriyi yorumlarsak, Avrupa Birliği üyeliğinin Sosyo-ekonomik faydalarının üyeliğe verilen desteği pozitif yönde etkilemediği, bu iki fikrin birbirinden bağımsız olarak ele alındığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Korelasyon analizi sonucunda da bu iki değişken arasında oluşan değer analizin en düşük değerlerinden birini oluşturmakta idi. Diğer taraftan regresyon analizinde “t” değerlerine dikkat edilirse gene korelasyon analizinde görülen ilişkisizliği destekleyen bir değer oluşmuş olduğu görülmektedir (-1,810).

Hipotez 4: Turistik İşletmecilik açısından faydalar (TİF) ile Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek (ABD) arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Bu hipotez de desteklenmiştir. Tablo 11'deki verilerden de anlaşıldığı gibi, Turistik İşletmecilik açısından faydalar ile AB üyeliğine verilen destek arasında pozitif ve doğru yönde bir ilişki vardır (B: 0,692; p:0,000) Ayrıca bu hipotezin “t” değerleri incelendiğinde, en güçlü ilişkinin görüldüğü hipotezdir (t: 6,177). Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz ki; Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinden işletmesel fayda beklentileri içinde olanların üyeliğe yaklaşımları da oldukça olumludur.

Tablo. IV. 6. Faktörlerin Katılımın Sonuçları İle Olan ilişkileri

Değişkenler

B

t

p

Sektörel Faydalar	-0,098	-0,968	0,334
Bireysel Faydalar	0,511	6,385	0,000
Soso-Ekonomik Faydalar	-0,313	-2,759	0,006
Turistik İşletmecilik Faydaları	0,441	4,269	0,000

N=232; R²= ,463

Tablo IV. 6.'da ikinci regresyon analizinin sonuçları sergilenmektedir. Bu analizde, Avrupa Birliği üyeliği ile ilgili bağımsız değişkenler ile (bireysel, sektörel, sosyo-ekonomik ve turistik işletmecilik açılarından beklenen faydalar), ikinci bağımlı değişken olan, Avrupa Birliği üyeliğinin Türk turizmi açısından genel olarak olumlu sonuçlar doğuracağı düşüncesine verilen destek regresyona tabi tutulmuştur.

Hipotez 5: Sektörel faydalar(SKF) ile Avrupa Birliğine katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı (ABT) görüşüne verilen destek arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Bu hipotez desteklenememiştir. Tablodan 12'te görülebileceği gibi, sektörel faydalar ile Avrupa Birliği'ne katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağına dair düşünceye verilen destek arasında, 0,05 anlamlılık düzeyinde pozitif bir ilişki oluşmamıştır (B:-0,098; p:0,334). Bu bilgi ile korelasyon analizinin verdiği bilgi birbiriyle paralellik göstermektedir. Korelasyon analizinde oluşan en düşük değer bu iki değişken arasında oluşmuş idi. Avrupa Birliği üyeliğine dair sektörel birtakım fayda beklentileri ile Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek arasındaki ilişkinin de pozitif yönde oluşmadığını hatırlarsak şöyle diyebiliriz; bu durumun sebebi Avrupa Birliği üyeliğinin turizm sektörünü geliştireceği, büyüteceği fakat yabancı sermayenin sektörde şu anki duruma oranla daha fazla pay, hak ve söz sahibi olacağı dolayısı ile sektörde yaşanacak gelişmelerin Türk ekonomisini dolaylı yünden ve düşük seviyede etkileyeceği düşüncesi olabilir.

Hipotez 6: Bireysel faydalar (BF) ile Avrupa Birliğine katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı (ABT) görüşüne verilen destek arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Bu hipotez desteklenmiştir. Tablo 12'ten de görüldüğü gibi, Avrupa Birliği'ne üyeliğinden beklenen bireysel faydalar ile Avrupa Birliği'ne katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından olumlu olacağına dair düşünceye verilen destek arasında pozitif ve doğrusal bir ilişki bir ilişki vardır (B:-0,511; p:0,000). Ayrıca bu hipotez, araştırma konusu hipotezler içinde en güçlü ilişkinin görüldüğü hipotezdir.

Hipotez 7: Sosyo-ekonomik faydalar (SEF) ile Avrupa Birliğine katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı (ABT) görüşüne verilen destek arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Bu hipotez de desteklenmiştir. Tablo 12'ten de görülebileceği gibi, sosyo-ekonomik faydalar ile Avrupa Birliği'ne katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından olumlu olacağına dair düşünceye verilen destek arasında, 0,05 anlamlılık düzeyinde pozitif bir ilişki oluşmuştur (B:-0,313; p:0,006). Fakat bu hipoteze ait "p" değerinin 0,006 olarak ortaya çıkması, söz konusu ilişkinin anlamlı düzeyde olmadığını göstermektedir.

Hipotez 8: Turistik İşletmecilik açısından beklenen faydalar (TİF) ile Avrupa Birliğine katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı (ABT) görüşüne verilen destek arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki vardır.

Bu hipotez de desteklenmiştir. Hipoteze ait tablo değerleri incelendiğinde (B:0,441; p:0,000), turistik işletmecilik açısından beklenen faydalar ile Avrupa Birliğine katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı (ABT) görüşüne verilen destek arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Böylelikle ortaya çıkan verilerin hepsi göz önünde tutulursa; bireysel faydalar ve turistik işletmecilik açısından beklenen faydalar değişkenleri hem Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek ve hem de Avrupa Birliğine katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı fikrine verilen destek değişkenleri arasında pozitif ve nispeten güçlü ilişkiler oluşmuşken; sosyo-ekonomik faydalar ve sektörel faydalar değişkenleri ile Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek değişkeni arasında pozitif yönde bir ilişki görülmemiş, Avrupa Birliğine katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı fikrine verilen destek değişkeni arasındaki ilişkilerinde sektörel faydaların pozitif yönde ilişkisi yokken, sosyo-ekonomik faydaların pozitif olduğu halde çok düşük anlamlılık düzeyinde kalan bir ilişkisinin olduğu gözlenmiş olur.

Korelasyon analizlerinin sonuçlarını da eklersek; turistik işletmecilik açısından beklenen faydalar, bireysel faydalar arasındaki yüksek ilişki, bu değişkenlerin Avrupa Birliğine ve sonuçlarının genel olarak olumlu olacağı fikrine verilen destek vermekte de paralellik göstermiş, her iki bağımsız değişken de bu iki bağımlı değişken ile pozitif ve güçlü ilişkiler içindedirler.

Aynı şekilde korelasyon analizi sonucunda birbirleri ile ilişki içinde görülen sektörel beklentiler ve sosyo-ekonomik beklentiler değişkenlerinin bağımlı değişkenler (Avrupa Birliği üyeliğine verilen destek ve Avrupa Birliğine katılımın ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı fikrine verilen destek) ile olan ilişkilerinde de paralellikler gözlenmektedir.

Avrupa Birliği üyeliğinden kişisel beklentileri olanların, sektörel beklentilere sahip olanlara oranla Türkiye'nin üyeliğine daha sıcak bakmaları gibi bir sonuçtan bahsedebiliriz. Bunun sebebi oluşacak ekonomik ve sektörel gelişmelerin bireysel faydalardan daha az önemsenmesi olabileceği gibi, ekonomik alanlarda oluşacak değer artışı ve gelişmelerin sermaye ve yatırım gücü avantajı ile yabancı tur operatörlerine ve turizm şirketleri için Türk

şirketlerine oranla daha pratik yararlar sağlayacağı, dolayısı ile sektörde bir büyüme ve gelişmenin olacağı fakat bireysel ve kurumsal anlamda yine aynı faaliyetlerde bulunarak yine benzer gelir seviyesine sahip olunacağı, daha önceki durumdan tek fark olarak, çalışılan ve Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı turizm şirketlerinin artacağı endişesi olabilir.

Avrupa Birliği üyeliğinden sektörel ve sosyo-ekonomik fayda beklentileri içinde olanların Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliğine ve üyeliğin sonuçlarına ilişkin bu tutumunun bir diğer sebebi, bireysel ve işletmesel beklentilere sahip olanlara oranla durumu biraz daha serin kanlı ve temkinli değerlendirme fikrinden de kaynaklanıyor olabilir. Çünkü bireysel faydalar kişinin hemen tüketebileceği ama uzun vadeli olarak edineceği faydalardır. Örneğin serbest dolaşım hakkı yada turist güvenliği, kişinin sahip olduğu an istediği zaman kullanabileceği ve belki de ömrü boyunca sahip olacağı avantajlardır. Bunların eksik karşılanması, paylaşılması, herhangi bir olağan dışı durum olmadan elinden alınması mümkün değildir. Oysa örneğin sektörel faydalar faktörünün oluşturan yabancı sermaye artışının yaşanacak olması, yabancı zincir otellerin ülkemize yönelecek olması gibi kalemlerin, yakın gelecekte kısa vadede Türkiye ekonomisine yapacağı etkinin yanında uzun vadeli etkilerini de hesabedebilmenin gerekli olması ve bunun zorluğu, bireysel faydaların garantili, risk taşımayan ve uzun vadeli yapısına oranla daha temkinli ve hesaplamalı olmayı gerektirebilmektedir.

V.BÖLÜM

SONUÇ

V.1. Araştırma Yöntemi

Araştırmanın örneklemini İstanbul'da faaliyet göstermekte olan 305 seyahat acentası oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak, çalışanların Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğine dair düşünce ve yaklaşımlarını sorgulamaya yönelik olarak üç sayfalık bir anket kullanılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak birebir görüşme tekniği kullanılmış, anketler çoğunluğu Marmara Üniversitesi öğrencisi ve araştırma yöntemleri konusunda deneyimi olan altı kişilik bir grup anketör tarafından, 2004 yılı Eylül-Aralık döneminde uygulanmıştır. Örneklem belirlemede tabakalı örneklem yöntemi kullanılarak, belirlenen örneklemin evreni (İstanbul'da faaliyet göstermekte olan seyahat acentaları) temsil yeteneğini yüksek tutulmuş, farklı gruptaki acentalardan aynı oranda örneklem çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmada kullanılan anket formunun ikinci bölümünde katılımcılara, Avrupa Birliği üyeliği ve Türkiye konusunda ileri sürülen otuz iki yargı yöneltilmiş ve bu yargılara ne derece katıldıkları likert tipi yedili ölçekle saptanmıştır. Ölçek; (7) Tamamen Katılıyorum, (6) Katılıyorum, (5) Biraz Katılıyorum, (4) Kararsızım, (3) Biraz Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum ve (1) Hiç Katılmıyorum kategorilerinden oluşmuştur. Likert tipi ölçeğe ek olarak “Fikrim Yok” alternatif şıkkı sunulmuştur. Böylelikle konu hakkında bilgi sahibi olduğu halde kararsız olanlar ile konu hakkında herhangi bir fikri bulunmayan katılımcıların birbirinden ayrılabilmesi sağlanmıştır. Araştırmanın istatistik analizleri SPSS (versiyon 12.0) paket programı ile yapılmıştır.

V. 2. Bulgular

Avrupa Birliği, ilk kurulma çabalarından bu yana gün geçtikçe istikrarlı bir şekilde hem ticari hem kültürel ve hem de politik açıdan büyüme göstermiştir. Öyle ki bu istikrarlı yükselişi, yani kurulduğu dönemlerde ekonomik gücü ve büyüme potansiyeli bakımından bu oluşuma sıcak bakmayan bir çok ülkeyi zaman içinde birliğe katılabilmek için çaba göstermeye yöneltilmiştir.

Avrupa birliği’ne üye olmak şüphesiz ülkemizde de bir çok farklı alanda büyük etkiler yaratacaktır. Bu sebeptendir ki birçok yazar, bilim adamı, siyasetçi ve araştırmacı AB üyeliğinin olası etkileri üzerine çalışmalar yapmışlar ve yapmaktadırlar. Üzerinde araştırma yapılan bu konuların biri de; AB üyeliğinin Türk turizmi açısından yaratacağı etkilerdir.

Turizm konusunda uzman birçok bilim adamı, araştırmacı, yazar ve siyasetçi, Avrupa Birliği üyeliğinin Türk turizmine olası etkileri üzerine araştırmalar yapmış ve sonuçlar, saptamalar geliştirmişler ve bu araştırmanın literatür taraması sonucunda da elde edilen, Türkiye’nin Avrupa Birliğine üyeliğinin ardından Türk turizminde beklenebilecek faydalarının yanı sıra olası zararlar, fırsatlar ve tehditler hakkında da fikirlerini beyan etmişlerdir.

Bu araştırmada, daha önce bu konuda yapılmış olan araştırma sonuçlarından, sektörde çalışmakta olan profesyonellerle yapılan görüşmelerden ve konuyla ilgili dernek, kurum ve kuruluşların yayınlarından elde edilen, AB yeliğinden sonra Türk turizminde meydana gelmesi beklenen faydalar listesi oluşturulmuştur. Daha sonra bizzat turizm sektöründe, seyahat acentalığında çalışmakta olan insanlara bu beklentiler hakkında neler düşündükleri sorulmuştur. Katılımcılara ayrıca Türkiye'nin AB'ne yeliğine ve AB yeliğinin ekonomik sonuçlarının Türk turizmi açısından genel olarak olumlu olacağı düşüncesine dair fikirleri saptanmaya çalışılmıştır.

Bu amaçla öncelikle söz konusu beklentiler kategorize edilmiş, ardından bu beklentilere dair yaklaşımlar ile AB yeliğine verilen destek ve AB yeliğinin ekonomik sonuçlarının Türk turizmi açısından genel olarak olumlu olacağı düşüncesine verilen destek incelenmiş, böylelikle katılımcıların hem beklentiler konusundaki fikirleri hem Türkiye'nin AB'ne yeliğine verdikleri destek ve hem de üyeliğin ekonomik sonuçlarının Türk turizmini olumlu etkileyeceğine dair sahip oldukları fikirleri saptanmış, ayrıca AB yeliğine ve üyeliğin ekonomik sonuçlarının turizm açısından olumlu olacağı düşüncesine verdikleri desteğin hangi değişkenlere dayandığı sorusuna da cevap aranmıştır. Elde edilen veriler uygulanan analizlerin sonuçları aşağıdaki gibi oluşmuştur.

Öncelikle demografik verileri inceleyerek başlayacak olursak, karşımıza şu manzara çıkmaktadır; katılımcıların büyük çoğunluğu (57,8) niversite mezunu ve gene önemli bir bölümü (30,06) 6-8 yıl tecrübe aralığında olan kimselerdir. Buradan hareketle denebilir ki katılımcıların niversite eğitimi almış ve çalışmakta oldukları sektöre dair anlamlı birtakım yorumlar yapabilecek kadar çalışma deneyimine sahip olmaları, araştırmanın sonuçlarını bir kat daha gerçekçi kılmaktadır.

Araştırma bulguları ile ulaşılan sonuçlardan biri seyahat acentası alışanlarının Türkiye'nin AB yeliğinin ardından sektörel, sosyo-ekonomik bireysel ve turistik

işletmecilik açısından oluşması beklenen faydalara ait sahip oldukları beklentilerin arasında doğru orantılı bir ilişkinin varolduğudur. En yüksek ilişki ise bireysel fayda beklentileri ile turistik işletmecilikle ilintili fayda beklentileri arasında oluşmuştur.

Araştırma bulgularının bir başka sonucuna göre ise, seyahat acentası çalışanlarının bireysel fayda beklentileri ile AB yeliğine verdikleri destek arsında doğrusal bir ilişki vardır. Çalışanların, serbest dolaşım hakkının bürokratik zorlukları azaltacağı, turist haklarının ve güvenliğinin daha etkin korunacağı gibi bireysel beklentileri arttıķa, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne yeliğine verdikleri destek oranı da artmaktadır.

Diğer bir sonuca göre de alışanların Türkiye'nin Avrupa Birliği yeliğini destekleme kararlarını etkileyen bir diğer değişkenin de turistik işletmecilik açısından sahip olunan beklentiler olduğudur. Çalışanların turistik işletmecilik açısından sahip oldukları ziyaretçi sayısının artacağı, ulaştırma fiyatlarının düşeceği, işletmelerin faaliyetlerini tüm Avrupa'ya yayma şansı bulacağına dair olan beklentileri arttıķa Türkiye'nin AB yeliğine verdikleri destede artmaktadır. Diğer taraftan Türkiye'nin AB yeliğine verilen desteği belirleyen en güçlü faktör de turistik işletmecilik açısından sahip olunan beklentiler faktörü olarak ortaya ıkımış bir sonuçtur.

Araştırmanın ikinci bölümünde faktörlere ayrılmış beklentilerin Avrupa Birliği yeliğinin ekonomik sonuçlarının turizm sektörü açısından genel olarak olumlu olacağı fikrine verilen destekle olan ilişkileri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre AB yeliğinin ardından serbest dolaşım hakkının bürokratik zorlukları azaltacağı, turist haklarının ve güvenliğinin daha etkin korunacağı gibi bireysel beklentiler içinde olanlar, Türkiye'nin AB ye üyeliğinin ekonomik sonuçlarının genel olarak turizm sektörü açısından olumlu olacağı fikrini desteklemektedirler. Söz konusu bireysel beklenti seviyesi arttıķa fikre verilen destek de artmaktadır. Bu ilişkini bir diğer önemli yönü, araştırmadaki en güçlü ilişkiyi ortaya koyuyor olmasıdır.

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen diğer bir sonuç ise, sosyo-ekonomik açıdan ortak mesleki eğitimler sonrasında mesleki kalitenin artacağı, KOBİ'lerin iş alanlarını genişleteceği, gibi beklentiler içinde olanlar ve turistik işletmecilik açısından turizm sektöründe yabancı sermaye artışının yaşanacağı, Euro uygulamasının ardından turizm işletmelerinin kambiyo farklarında doğan maliyetlerinin azalacağı gibi beklenti içinde olan seyahat acentası çalışanları Türkiye'nin AB ne üyeliğinin ekonomik sonuçlarının genel olarak turizm sektörü açısından olumlu olacağı fikrini desteklemektedirler.

Araştırma sonuçlarına göre seyahat acentası çalışanlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğine verdikleri desteği etkileyen faktörler önem sırasında göre; turizm işletmeciliği açısından beklenen faydalar, bireysel faydalar iken AB üyeliğinin ekonomik sonuçlarının Türk turizmi açısından genel olarak olumlu olacağı fikrine verilen desteği etkileyen faktörler de önem sırasında göre; bireysel faydalar ve turizm işletmeciliği açısından beklenen faydalar ve sosyo-ekonomik faydalardır.

V. 3. Sınırlılıklar

Bu araştırma, İstanbul'da faaliyet göstermekte olan seyahat acentalarından seçilen örneklem ile sınırlıdır. Ayrıca, araştırmada Avrupa Birliği üyeliğinin Türk turizmine yararları konu edilmiştir, bununla beraber şüphesiz ki Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olmasının Türk turizmi açısından oluşturabileceği sakıncalar yok değildir. Bu yönde de birçok araştırmacı, akademisyen, politikacı ve yazarlar tarafından birçok görüş ortaya konmuştur.

Türkiye, AB üyeliğinin ardından, turizmde kendisine ters gelse de bazı uygulama ve politikaları izlemek durumunda kalabilecek; fiyat artışlarından dolayı iç turizm hacmi daralırken yurtdışına turistik amaçlı çıkışlar artabilir, bu da dış ödemeler dengesinde açıklarını büyütebilir; nitelikli işgören, işletmelerin maliyetleri yükselebilir; Avrupa Birliği'nde yerleşik büyük otel zincirleri ve tur operatörleri tekel piyasalar oluşturabilirler; gümrüksüz satış

mağazalarının kaldırılması sonucu önemli gelir kayıpları oluşabilir ve gerekli planlama yapılmazsa Türkiye'de belli yerler belli ülke uyruklu turizm işletmecilerinin egemenliğine girebilir (Avcıkurt, 1997: 151).

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olmasının Türk turizmi için taşıdığı bu tip tehditlerin yanında, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olmaması gerektiğini düşünen hatta Avrupa Birliği üyelik sürecinin sadece ve sadece Türkiye'yi dışa bağımlı kılmak amacı ile oynanmakta olan bir oyun olduğu düşüncesinde olan yazar ve araştırmacılar da vardır.

Artarda dizilen ve Türkiye'nin ulusal çıkarlarıyla bağdaşmayan olaylar dizisi “ bazı çevrelerin” Soğuk Savaş bitiminde Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne (ve Batı'ya) tek yanlı bağlama politikalarının uygulamalarıdır. Nihai hedef Türkiye'nin Avrupa Birliği himayesi altına alınmasıdır. Aynen sömürge toplumlarında olduğu gibi, bundan sadece dar bir kesim, “elit” yararlanabilirdi (Manisalı, 2002: 7).

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği tabii ki çok boyutlu , çok geniş ve derin bir konudur. Örneğin Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin Türk turizmine etkileri sadece olası fayda ve olası zararları ile değil, ortaya çıkaracağı tehditler yada sunacağı fırsatlar açısından da incelenebilir. Bunların hepsi başlı başına birer önemli ve araştırmaya değer konu olarak görülebilir.

Bütün bu tez ve yaklaşımlar bir başka araştırma ve araştırmacılara bırakılarak, bu çalışmada sadece “Avrupa Birliği Üyeliğinin, Türk Turizmine Sağlayacağı Olası Faydalar” araştırma konusu olarak alınmıştır.

V. 4. Gelecek Araştırmalara Öneriler

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin Türk turizmine sağlayacağı faydalar hakkında otel işletmelerinde çalışanların görüşleri alınıp, seyahat acentası çalışanlarının görüşlerine oranla ne tip benzerlik ve farklılıklar gösterdiği incelenebileceği gibi, bu konu hakkında yabancı tur operatörlerinin görüş ve beklentilerinin araştırılması da özellikle turizm planlamasından etkilenen KOBİ'ler ve sonra da büyük turizm işletmeleri için önemli sonuçlar doğurabilir.

Avrupa Birliği üyeliğinin Türkiye turizmine sağlayacağı fırsat ve faydaların yanında, birtakım tehdit ve zararlarının da olabileceği fikrinden yola çıkılarak, gelecekte yapılacak araştırmalarda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasının bir SWOT analizi yapılıp, bu durumun Türkiye için yaratacağı tehditler ve fırsatlar ile, Türkiye'nin sahip olduğu güçlü ve zayıf yönler tespit edilebilir.

Bu çok geniş ve derin, dolayısı ile araştırılması fiziksel olarak zor ve alacağı zaman açısından ekonomik olmayan bir konu olacağı için araştırmanın belki bu dört konudan biri üzerinde yoğunlaştırmak suretiyle daha verimli ve anlamlı hale getirilmesi mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Yalçın. (2004). “*Kırk Yıllık Düş*”.Yayın No:1446. 1. Basım. İstanbul. Alfa Yayınevi.
- Akgönül, Hüseyin. (2002). “*Euro ve Türkiye Ekonomisi*”. Afyon. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Yayınları Yayın No: 31.
- Aksoy, Selma. (1999). “Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Çevre Hukuku”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Aktan, H Okan. (1983). “Para Birlikleri Kuramı ve Avrupa Para Sistemi”. *Ankara. Harran Üniversitesi İİBF Yayını. Yayın no: 4.*
- Arda, Serhat. (2003). “Türkiye’de Doğa Koruma Alanı Uygulamaları ve Avrupa Birliği Mevzuatı ile Karşılaştırılması”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Arı Düşünce ve Toplumsal Gelişim Derneği. (2002). “*Değişim ve Gelişim Sürecinde AB ve Türkiye*”. İstanbul. Arı Düşünce Yayınevi.
- Avcıkurt, Cevdet. (1997). “Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türk Turizmi”. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. Balıkesir. Balıkesir Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2002). “*Avrupa Birliği Kronolojisi*”. Ankara. Avrupa Birliği İle İlişkiler Genel Müdürlüğü.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği. (1996). “*Avrupa Birliği Turizm Politikası*”. Ankara. Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği Yayınları.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği.(2003). “*AB Genişleme Sürecinde Türkiye*”. Ankara. Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği Yayınları.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu “Haftalık Yayın”. 17 mayıs 2005. Ankara.
- Bozkurt, Veysel. (2001). “*AB ve Türkiye*”. Bursa. Livane Kitapevi.

- Candemir, Aykan. (2000). “KOBİ’lerin Gelişmesinde Eğitim Programlarının Rolü Önemi ve Bir Uygulama Örneği”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir. 9 Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Cünedioğlu, Ahmet. (2001). “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Entegrasyonu Sürecinde Turizm Sektörüne Yönelik Teşvik Politikaları ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Carla Cardoso, Luis FERREIRA;. (2000). “The Effects of European Economic Integration on Tourism: Challenges and Opportunities for Portuguese Tourism Development”. [*International Journal of Contemporary Hospitality Management*](#). Vol. 12. Issue 7.
- Çeken, Hüseyin. (2003). “Küreselleşme, Yabancı Sermaye ve Türkiye Turizmi”. 1. Basım. İstanbul. Değişim Yayınları Kitap Evi.
- Canbolat, İbrahim S. (2002). “Türkiye ve Avrupa”. İstanbul. Altay Yayınevi 3. Baskı.
- Demircioğlu (Yıldız), Aysun. (2002). “Avrupa Birliği ve Gümrük Birliğine Geçiş Sürecinde KOBİ’ler”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1996). “Türkiye Temel Ekonomik Göstergeler”. Ankara. Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Duna, Cem, Kutay, Pars.(1996). “Where To With Customs Union?”. İstanbul. Intermedia Yayınları.
- Dursun, Bedri. (2001). “Avrupa Birliği’nin Sosyal Politikaları ve Endüstri İlişkileri”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Egeli, Gülün. (1996). “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Politikaları”. Türkiye

Çevre Vakfı Yayınları. Ankara. Önder Kitap Evi.

- Ekin, Nusret. (1999). “*Küreselleşme ve Türkiye*” . İstanbul. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Ersin, Mert. (2003) “Avrupa Birliği Turizm Politikaları ve Türkiye; Green Paper (Yeşil Kitap)”. *İstanbul. Tursab 25. Yıl Dizisi.*
- Günuğur, Haluk. (1995) “*Avrupa Birliği El Kitabı*”. Ankara. Pencere Yayınevi.
- Hacıoğlu, Necdet. (1995). “*Türkiye’de Turizm Eğitimi*”. Balıkesir. Okurun Kitapevi.
- Himetoğlu, Melih. (1997). “Avrupa Birliğinde Turizmde Gelişim Eğilimleri ve Avrupa Birliğinin Türk Turizmine Etkileri”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- İçöz, Orhan. (2000). “*Seyahat Acentaları ve Tur Operatörlüğü Yönetimi*”. Ankara.
- İktisadi Kalkınma Vakfı.(A) (2003). “*Türkiye’nin tam üyeliğinin AB ye ve Türkiye’ye katkıları*”. İstanbul. Promat Basımevi.
- İktisadi Kalkınma Vakfı.(B) (1978) “*Avrupa Topluluğu ve Türkiye AT İlişkileri*”. İstanbul. İKV Yayınları Yayın no 49.
- İktisadi Kalkınma Vakfı. (2003). “*AB Üyeliğinin Türkiye Vatandaşlarına Sağlayacağı Faydalar*” . İKV Yayınları No:173. İstanbul. Promat Basımevi. 2. Baskı.
- İnce, Arife. (1996). “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Özürlüler”.*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- İyibozkurt, Erol. (1996). “*Türkiye Avrupa Birliği Gümrük Birliği*”. Bursa. Ezgi Kitap Evi. 2. baskı.
- Kaya, Ömer. (2003). “Avrupa Para Birliğinin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya. Dumlupınar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

- Koç, Murat. (2002). "Avrupa Birliği ve Türkiye'de KOBİ'lere Yönelik Devlet Teşviklerinin Karşılaştırılması". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya. Dumlupınar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi) Aylık Dergisi. (1997). "Avrupa Birliğinde KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları" . *Ankara.*
- Kozak, Metin; Kozak, Nazmi; Akoğlan, Meryem. (1997). "Genel Turizm İlkeler-Kavramlar". *Ankara.*
- Lök, Hasan.(1995). "AB'ye Entegrasyonda Türk Turizm Sektörünün Rekabet Şansını Arttırıcı Yeni Teşvik Politikaları". *İstanbul.*
- Manisalı, Erol. (2003). "Türkiye AB İlişkilerinde Sessiz Darbe". *İstanbul. Derin Yayınevi. 8. Basım.*
- Mehter, Aykın Sibel. (2001). "Avrupa Birliğinin Turizm Politikası ve Türkiye'ye Yönelik Talep Analizi". *Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Mısırlı, İrfan. (2002). "Seyahat Acentalığı ve Tur Operatörlüğü". *Ankara. Güncel Kitapevi.*
- Memiş, Hasan. (1998). "Türkiye ve AB'deki KOBİ'lerin Ekonomik Analizi". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa. Harran Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Menteş, Ahmet. (2002). "Avrupa Para Birliği, EURO ve Türkiye Ekonomisine Etkisi". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Müftüoğlu, Tamer. (1998). "Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler". *Ankara. Turhan Kitap Evi.*
- Olalı, Hasan . (1990). "Turizm Politikası ve Planlaması". *İstanbul. Yön Yayınları.*

- Özdeşer, Hüseyin. (2000). “Avrupa Para Birliği, EURO ve Türkiye Ekonomisine Olası Etkileri”. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Özsoy, Osman. (2002). “Avrupa Birliği Yolunda Türkiye”. İstanbul. Türk Genç İşadamları Vakfı (TÜGİK) Yayınları.
- Pekcan, Erdoğan. (1999). “Avrupa Birliği EURO ve Türkiye”. İstanbul. İTO Yayınları No: 58.
- Resmi Gazete. (Ekim 2003). “Devlet Planlama Teşkilatı 2004 Yılı Programı 8. 5 Yıllık Kalkınma Planı”. *Sayı: 25273 (Mükerrer)*
- Sezgin, Orhan Mesut. (1995). “Genel Turizm”. Ankara. Bilgin Kitapevi.
- Tekeli, Hasan. (2001). “Turizm Pazarlaması ve Planlaması”. Ankara. Bilgin Kitapevi.
- T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı. (2003). “Avrupa Birliği’nde Turizm ve Hizmet Sektörleri”. Ankara. Dış Ticaret Müsteşarlığı.
- T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı. (1999). “Avrupa Birliği ve Türkiye”. Ankara. Dış Ticaret Müsteşarlığı.
- T.C. Merkez Bankası. (1995). “Avrupa Birliği El Kitabı”. Ankara. Merkez Bankası Yayınları.
- Toska, Tunca. (1989). “Turizm Olayına Genel Yaklaşım”. İstanbul. Bildirim Yayınları.
- Töre, Nahit. (2001). “Dünyada ve Avrupa’da EURO’lu Günler”. Ankara. Asomedy Kitap Evi.
- Turizm Yatırımcıları Derneği. (2002). “Avrupa Birliği Üyeliğinin Turizm Yatırımlarına Etkileri”. İstanbul. Turizm Yatırımcıları Derneği Yayınları.
- Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği. (2003). “Avrupa Birliği Turizm Mevzuatı Rehberi”. İstanbul. Turizm Yatırımcıları Derneği Yayınları.
- Yıldız, Özkan. (1997). “Türkiye AB İlişkilerinde Turizmin Sosyal Boyutu”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir. Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

İNTERNET KAYNAKÇASI

http://www.abhaber.com/belgeler/blg_00003.asp

<http://www.abig.org.tr/template.asp>

<http://www.bc.net>

<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&ndx=12&mnID=2&ord=1&subOrd=1>

<http://www.euturkey.org.tr/abportal/defaultcontent.asp>

<http://www.kosgeb.com.tr>

<http://www.mfa.gov.tr>

<http://www.tursab.org.tr/content/turkish/istatistikler/gostergeler/UlkeGruplari.asp>

<http://www.world-tourism.org>

EK. 1. Araştırma Anketi

SEYAHAT ACENTALARI ANKETİ

Değerli katılımcı,

Bu anket seyahat acentaları yöneticilerinin Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliği ile ilgili görüşlerini almak amacı ile hazırlanmıştır. Aşağıdaki sorulardan size en uygun olanı işaretleyiniz. Soruları cevaplarken gösterdiğiniz sabır ve anlayış bu çalışmanın bilimsel düzeyine katkıda bulunacaktır. Bu çalışmada elde edilen bulgular, bu amaç dışında hiç bir şekilde kullanılmayacak ve verilen yanıtlar sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecektir.

Teşekkürler.

Ferhat Kuru

Mersin Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

E-posta: ferkuru@yahoo.com

Telefon:(0324)361 00 01

Fax: 0533 942 75 66

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölüm mesleki ve genel soruları içermektedir.Lütfen size uygun seçeneği işaretleyiniz.

1. Kaç yıldır turizm sektöründe çalışmaktasınız?

- 0-2 3-5 6-8 9-11 12 ve üstü

2. Çalışmakta olduğunuz acenta hangi gruba girmektedir?

- A B C A-G

3. Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılımını destekliyor musunuz?

Kesinlikle desteklemiyorum	Kararsızım					Kesinlikle destekliyorum
1	2	3	4	5	6	7

4. Sizce Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılımının ekonomik sonuçları turizm sektörü açısından genel olarak olumlu mu olacaktır?

Kesinlikle olumlu olmayacaktır	Kararsızım					Kesinlikle olumlu olacaktır
1	2	3	4	5	6	7

İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölüm Avrupa Birliğine katılım ile ilgili soruları içermektedir. Verilen yargılara dair düşüncelerinizi aşağıdaki seçenekleri yuvarlak içine alarak belirtiniz. Birden yediye kadar olan seçeneklerin ne anlama geldiğini görmek için aşağıdaki ölçeği kullanınız.

Hiç katılmıyor

Kararsızım

Tamamen katılıyorum

m

1	2	3	4	5	6	7			
1. Ülkemiz turizm sektörü gelişecektir.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
2. Turizm işletmeleri arası rekabet artacaktır.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
3. Türk ekonomisindeki yabancı sermaye oranı artacaktır.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
4. Avrupalı zincir oteller ülkemize yönelecektir.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
5. Türk turizmi Avrupa Birliği'nden gelen kalkınma yardımlarından önemli ölçüde yararlanacaktır.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
6. Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı artacaktır.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
7. Ulaştırma sektöründe fiyatlar genel düzeyi düşecektir.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
8. Kalifiye eleman problemini çözmek kolaylaşacaktır.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
9. Serbest dolaşım hakkı, ülkeler arası sermaye hareketliliğini arttıracaktır.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
10. Euro uygulaması ile işletmeler arası rekabet artacaktır.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
11. Türkiye'nin Euro uygulamasına geçmesiyle, Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkelere gelen turist sayısı artacaktır.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
12. Turizm işletmelerinin faaliyetlerini tüm Avrupa'ya yayma şansı artacaktır.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
13. Turizm sektörü çalışanlarının çalışma koşulları iyileşecektir.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
14. Avrupa ülkeleri ile aramızdaki kültür- turizm işbirliği artacaktır.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
15. Özellikle turizm sektöründe yabancı sermaye artışı olacaktır.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
16. Avrupa Birliği ülkeleri ile ortak mesleki eğitim programları oluşturulacaktır.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
17. İşletmeler arası rekabet hizmet kalitesini arttıracaktır.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
18. Seyahat acentaları, BC-NET şebekesini kullanarak yabancı ortak bulabileceklerdir.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
19. KOBİ'ler "Avrupa Bilgi Merkezi"nden yararlanarak işlerini geliştirebileceklerdir.		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim yok
20. Ürün kalitesi problemlerini		1	2	3	4	5	6	7	Fikrim

çözmek kolaylaşacaktır.									yok
21. Turistik yoğunlaşma probleminin çözümü kolaylaşacaktır.	1	2	3	4	5	6	7		Fikrim yok
22. Ortak mesleki eğitimler sonrası mesleki kalite artacaktır.	1	2	3	4	5	6	7		Fikrim yok
23. Avrupalı vatandaşlar ülkemizi daha yakından tanıyacak ve ülkemiz hakkındaki olumsuz imaj silinecektir.	1	2	3	4	5	6	7		Fikrim yok
24. Türk – Avrupa halkları arası kültürel yakınlaşma doğacaktır.	1	2	3	4	5	6	7		Fikrim yok
25. Altyapı problemlerinin çözümü kolaylaşacaktır.	1	2	3	4	5	6	7		Fikrim yok
26. Serbest dolaşım hakkı turistler için bürokratik zorlukları azaltacaktır.	1	2	3	4	5	6	7		Fikrim yok
27. Euro uygulaması ile turistler için fiyatlar arası kıyaslama yapmak kolaylaşacaktır.	1	2	3	4	5	6	7		Fikrim yok
28. Euro uygulaması ile turizm işletmelerinin ülkeler arası kambiyo farklarından doğan maliyetleri azalacaktır.	1	2	3	4	5	6	7		Fikrim yok
29. Avrupa Birliği üyeliğinin ardından turistlerin hakları daha etkin korunacaktır.	1	2	3	4	5	6	7		Fikrim yok
30. Ülkemizde turist güvenliği daha etkin sağlanacaktır.	1	2	3	4	5	6	7		Fikrim yok
31. Ülkemizde özürlü turistlerin dolaşımını kolaylaşacaktır.	1	2	3	4	5	6	7		Fikrim yok
32. Avrupa Birliği üyeliği ardından turistik faaliyetlerde çevrenin korunmasına daha çok önem verilecektir.	1	2	3	4	5	6	7		Fikrim yok

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ŞAHISLA İLGİLİ SORULAR

Lütfen size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Medeni durumunuz? Evli Bekar
2. Hangi yaş grubundasınız? 18 – 24 25-39 40- 54 55 veya üstü
3. Cinsiyetiniz? Erkek Kadın

4. Aylık geliriniz hangi gruba girmektedir? (Lütfen bir seçeneği işaretleyiniz.)

500 milyon – 999 milyon 1 milyar – 1.499 milyar 1.5 milyar – 1.999 milyar

2 milyar – 2.499 milyar 2.5 milyar – 2.999 milyar 3 milyar ve üstü

5. En son mezun olduğunuz okul aşağıdakilerden hangisidir?

İlkokul Ortaokul Lise
 Meslek yüksek okulu Üniversite Yüksek Lisans – Doktora

6. Hangi bölümden mezun olduğunuzu belirtiniz.

7. Bildiğiniz yabancı dil yada diller?

İngilizce Almanca İtalyanca
 Fransızca İspanyolca Diğer:.....

Bu anketi doldurduğunuz için teşekkürler.